

Inspiratiemap

basisoptie Kunst en Creatie A en B

versie 27 maart 2020

- 1. Doelen**
- 2. Vormgeving van het onderwijsleerproces en leer- en leefklimaat**
 - a. Pedagogisch-didactische suggesties
 - i. Didactische fiche Basisoptie Kunst en creatie A-stroom met leerinhouden en didactische suggesties
 - ii. Didactische fiche Basisoptie Kunst en creatie B-stroom met leerinhouden en didactische suggesties
 - b. Specifiek didactisch materiaal
 - i. Technieken, materialen en bouwstenen per discipline
- 3. Passende begeleiding**
 - a. Differentiatie
 - b. Taalontwikkeland lesgeven
- 4. Opvolging**
 - a. Evalueren om te leren
 - b. Feedback
- 5. Bijlagen: Bronnenkaarten**
 - i. Bronnenkaart 1: Brainstormtechnieken
 - ii. Bronnenkaart 2: Denk- en reflectietechnieken
 - iii. Bronnenkaart 3: Onderzoekend leren bij de doelen van basisoptie Kunst en creatie A-stroom
 - iv. Bronnenkaart 4: Leegericht evalueren en rapporteren
 - v. Bronnenkaart 5: Reflectiecyclus
 - vi. Bronnenkaart 6: Leidraad voor het reflectiegesprek
 - vii. Bronnenkaart 7: Werkpunten formuleren
 - viii. Bronnenkaart 8: Planning kit bij beheersingsniveaus Bloom
 - ix. Bronnenkaart 9: Portfolio
 - x. Bronnenkaart 10: Mogelijkheden op vlak van culturele vaardigheden in een les over gedichten

1. Doelen

1ste graad SO A-stroom Basisopties [OO-2020-001](#)

1ste graad SO B-stroom Basisopties [OO-2020-002](#)

Cultuur is betekenis geven aan de wereld om ons heen. Het is de wereld ervaren en interpreteren, verbeelden en kennen. Reflecteren op cultuur – onze eigen en die van anderen – is cultureel bewustzijn. Mensen gebruiken daarbij vier vaardigheden:

- **Waarnemen:** We vergaren nieuwe informatie. Dat doen we eigenlijk voortdurend, met al onze zintuigen en wat we waarnemen beleven we ook op een bepaalde manier. Dat komt omdat we het koppelen aan eerdere waarnemingen. We herkennen dingen, of we ervaren iets als “nieuw”, we onthouden dingen, enz.
 - o Wat ruik je?
 - o Wat voel je?
 - o Wat proef je?
 - o Wat zie je?
 - o Wat hoor je?

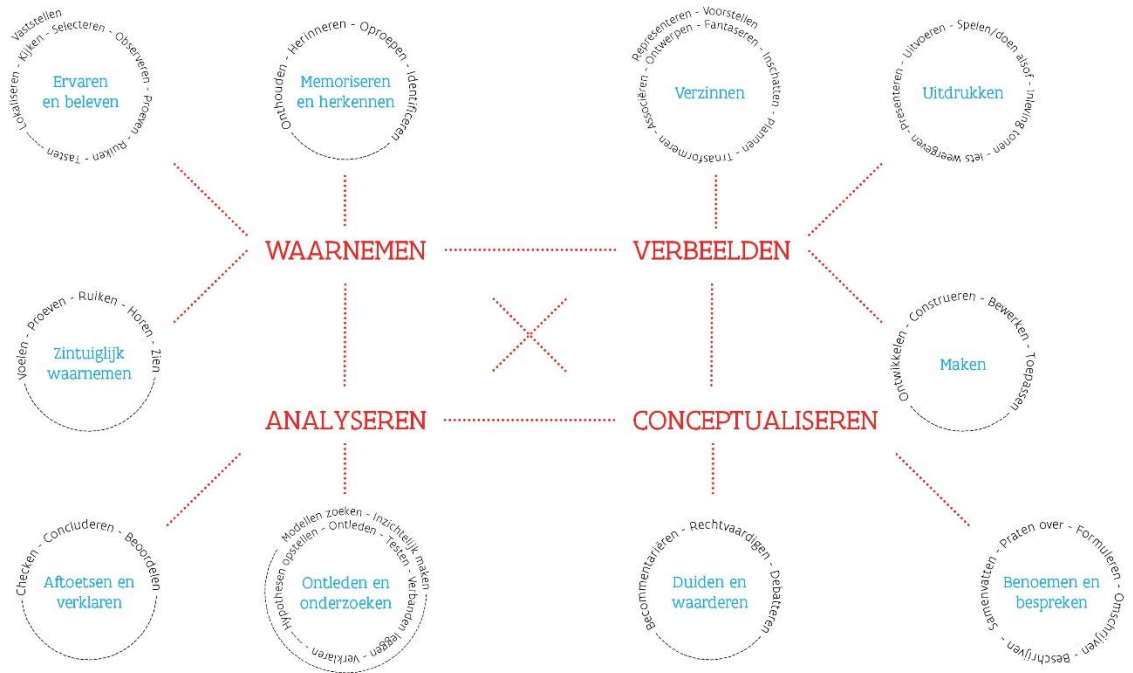
- **Verbeelden.** We nemen niet alleen waar, we doen ook iets met wat we waarnemen. De mens is een maker, hij bewerkt en verandert zijn omgeving. De vaardigheid ‘verbeelding’ is niets anders dan het vermogen om iets nieuws te maken. Verbeelding kan een fysieke uitdrukking krijgen (bv. een dans, een traan, een personage) of in een tastbaar materieel product resulteren (bv. een schilderij, een gebouw), maar ook een idee (bv. een droombeeld, een utopie, een plan, een inleving) is een vorm van verbeelding.
 - o Maak het onderwerp anders
 - o Nabootsen
 - o Nadoen
 - o Namaken
 - o (Na)tekenen
 - o Fotografeer
 - o Film

- **Conceptualiseren.** Conceptualiseren is een moeilijk woord voor benoemen (o.a. interpreteren) en duiden (bv. becommentariëren en waarderen). In essentie gaat het om het vormen van begrippen. Meer dan dieren zijn mensen voortdurend bezig met de werkelijkheid te labelen en om te zetten in taal. De labels die we gebruiken, kunnen woorden zijn, maar ook klanken, noten, letters, iconen, ...
 - o Geef definities
 - o Schrijf een werkstuk
 - o Houd een spreekbeurt
 - o Doe verslag van een gebeurtenis

- **Analyseren.** Mensen plaatsen dingen in een context en kunnen daardoor ook systemen, structuren, verbanden en patronen in de werkelijkheid herkennen. Dat is analyseren. Ook het toetsen of testen van gegevens aan andere informatie is een onderdeel van analyseren.
 - o Hoe leg het onderwerp uit aan iemand anders?
 - o Wat is de verklaring voor een gebeurtenis?
 - o Welke oorzaken en gevolgen herken je?

Zie ook: https://www.cultuurkuur.be/sites/default/files/cis_culturele_basisvaardigheden.pdf

De opbouw van het leerplan voor de basisopties Kunst en creatie werd gebaseerd op deze vier culturele vaardigheden volgens 'Cultuur in de Spiegel' (CIS), de cultuurtheorie (van Heusden, 2010-2011) die werd ontwikkeld in het kader van het gelijknamige Nederlandse onderzoeksproject (2008-2014) en een vervolproject kreeg in Vlaanderen (2012-2016). Cultuur in de Spiegel vormde een belangrijk ordeningskader bij het ontwikkelen van de eindtermen cultureel bewustzijn en culturele expressie waarop de doelen uit het leerplan tevens gebaseerd zijn. Het zijn die vaardigheden die ons tot culturele wezens maken.

Bron: Cultuur in de Spiegel

In de didactische fiches Basisoptie Kunst en creatie A- en B-stroom werden de doelen uit het leerplan overgenomen en werden leerinhouden met didactische suggesties toegevoegd (zie 2. Vormgeving van het onderwijsleerproces en leer- en leefklimaat).

In het servicedoment transversale eindtermen Cultureel bewustzijn en culturele expressie zijn beoordelingscriteria terug te vinden in de vorm van ik-doelen. Deze kunnen ingezet worden bij de (zelf)evaluatie van leerlingen.

Horizontale samenhang

De horizontale samenhang wordt in het leerplan (en in de didactische fiches) aangeduid door de nummers van de eindtermen uit andere sleutelcompetenties te verbinden aan de doelen uit de basisoptie. Het benadrukken van het verband tussen kunst en cultuur en andere maatschappelijke domeinen toont leerlingen ook hoe verschillende domeinen samenhangen en op elkaar inspelen.

Verticale samenhang

Samenhang met de eindtermen Muzische vorming, BaO.

2. Vormgeving van het onderwijsleerproces en leer- en leefklimaat

1. Pedagogisch-didactische suggesties

Didactische fiche Basisoptie Kunst en creatie A-stroom met leerinhouden en didactische suggesties

Kunst en creatie – A-stroom

WAARNEMEN (zintuigelijk waarnemen - ervaren en beleven - memoriseren en herkennen)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa1	De leerlingen illustreren wat zij waarnemen in diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6 2.6, 2.7., 2.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren 	<p>Kijken aan de hand van een opdracht met criteria (inhoud, vormgeving, ...). Naar beelden kijken met of zonder muziek en vertellen wat men beleeft. Museumbezoek. Leerlingen bepaalde kunstwerken tonen en erover in gesprek gaan. Criteria: beeldelementen: vorm, compositie, kleur Kunstenaars situeren in de tijd en hun invloed op latere kunstenaars. Linken leggen met de hedendaagse tijd. Cf. maatschappelijke boodschappen van een kunstenaar, cf. burgerschap (o.a. klimaatmarsen, ...)</p>
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven 	<p>Linken leggen naar hun leefwereld. Situeren in de context van de tijd. Fasen van het leven: linken leggen ivm kunst- en cultuuruitingen rond vroeger en nu.</p>
<u>Beheersingsniveau:</u>	Begrijpen	<p>Observatiewijzer/kijkwijzer opstellen voor de leerling.</p>

B.v.: oriënteren op geluiden: de leerlingen lopen met gesloten ogen vrij door de ruimte. Ze proberen door scherp te luisteren naar de geluiden die anderen maken, ieder lichamenlijk contact te vermijden. Zodra twee leerlingen met elkaar in aanraking komen, gaan ze aan de kant zitten.

De oefening kan geleidelijk moeilijker worden gemaakt:

1. Eerst lopen op de schoenen, waarbij iedereen zachtjes mag neuriën.
2. Dan lopen zonder geluid te maken.
3. Voortbewegen op kousen of sokken.
4. Lopen op blote voeten.
5. Op de tenen lopen, etc.

Door middel van kijken en luisteren de interactie/associatie waarnemen tussen beeld en geluid via videoclips, afbeeldingen, tv, film, reclamespot, stapellied, collage, klankenspel, op basis van afbeeldingen.

Luisteren naar de klankband bij verschillende documentaires.

Achterhalen hoe de klankband op de emoties van de kijker inspeelt.

Vergelijk de klank bij een natuurdocumentaire met een sociaal-politieke documentaire.

Een stomme film bekijken met en zonder muziek en onderzoeken hoe in beide gevallen de visuele boodschap overkomt.

Klanken bij een reclameboodschap ontleden.

Filmmuziek vergelijken en raden welke beelden ze oproept.

Beseffen dat ook stilte spanning kan opwekken.

De functie van muziek in theater toelichten.

De invloed beseffen van ritmische muziek op bewegingen.

Het productieproces van een videoclip beschrijven.

Muziekcommerciële structuren (promotie, hitlijsten, festivals, weekbladen, merchandising) toelichten.

Speels onderzoeken welke klanken bij een bepaald product horen om het product beter te verkopen.

	Speels onderzoeken hoe klanken hilarische of humoristische effecten kunnen veroorzaken en de boodschap ondermijnen, bijvoorbeeld asynchronische klankband bij het beeld.
	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa2	De leerlingen onderbouwen een cultureel referentiekader in tijd en ruimte door het ontdekken van verschillende kunstenaars en artistiek-creatieve producten.	16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen - Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context - De zeven periodes van het courante westerse historische referentiekader: de prehistorie, het oude nabije oosten, de klassieke oudheid, de middeleeuwen, de vroegmoderne tijd, de moderne tijd, de hedendaagse tijd 	<p>Naar de bibliotheek gaan en zoekopdracht naar verschillende kunststromingen.</p> <p>Link leggen met historisch bewustzijn/geschiedenis: samenwerking rond de tijdlijn en invulling van culturele component.</p> <p>Leerlingen bepaalde kunstwerken en kunstenaars laten situeren op de tijdlijn en ook geografisch</p> <p>De tijd en maatschappelijke context van kunstenaars situeren en bespreken met leerlingen.</p> <p>Afhankelijk ook van de actualiteit, mogelijke tentoonstellingen, ...</p>
<u>Beheersingsniveau:</u>	Begrijpen	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

_ VERBEELDEN (verzinnen - uitdrukken - maken)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa3	De leerlingen genereren ideeën ter voorbereiding van hun artistiek-creatieve processen.	15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 16.7, 16.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren - Brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen. <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <p>Eigen gedachten en gevoelens</p> <p><u>Beheersingsniveau:</u></p> <p>Creëren</p>	<p>Brainstormtechnieken</p> <p>Voorbeelden tonen, inspiratiemateriaal aanbieden.</p> <p>Convergerende fase: clusteren, combineren, evalueren en selecteren.</p> <p>Convergent denken gaat over het maken van keuzes en weten waarom je deze keuzes maakt.</p> <p>Er zijn verschillende activiteiten die je in de les kunt doen om convergent denken extra te oefenen:</p> <p>Perspectief</p> <p>Leerlingen moeten een foto maken van een object, situatie of omgeving. Hierbij krijgen zij de volgende uitleg: Op het moment dat je de eerste foto wil maken stop je even. Dit is namelijk de foto die iedereen zou maken. Kijk nog eens goed en zoek een ander perspectief. Bij de tweede foto die je wil maken stop je ook even. Dit is namelijk de foto die iedere fotograaf zou maken die zou denken: "zo is het wel goed genoeg". Kijk nog eens rustig rond en ga voor het derde perspectief. Probeer nu ook een vierde en of vijfde perspectief te vinden.</p> <p>Deze opdracht helpt leerlingen heel gefocust te kijken en opties af te wegen. Door dit ook toe te passen op het maken van keuzes in het algemeen leren ze om niet direct voor het leukste te kiezen, maar uit alle opties een evenwichtige keuze te maken.</p> <p>Keuzes maken</p>	

Leerlingen hebben gebrainstormd en hebben een prachtige mindmap gemaakt vol verschillende ideeën. Deze ideeën moeten ze nu gaan groeperen in maximaal 5 categorieën. Deze categorieën moeten ze zelf bedenken!

Na het groeperen gaan ze keuzes maken: in elke categorie moet een top 3 gemaakt worden van de ideeën die het beste passen bij de opdracht. Nadat dit gedaan is moeten ze hetzelfde doen met de categorieën. Als het goed is komt zo het idee dat het meest doordacht is als nummer 1 naar voren, terwijl alle ideeën gelijkwaardig zijn meegewogen. Je zult dan zien dat leerlingen vaak verrast zijn door het idee dat op nummer 1 komt.

Divergent denken gaat over het bedenken van zo veel mogelijk opties en ideeën.

Divergent denken is wat mensen bedoelen als het gaat over 'out of the box' denken. Het gaat daarbij om het proces van het bedenken van nieuwe ideeën, het komen met oplossingen en het zoeken naar alternatieven. Er zijn verschillende (leuke) werkvormen die bijdragen aan de ontwikkeling van divergent denken en die er voor zorgen dat leerlingen met creatievere en kwalitatief betere ideeën en oplossingen komen. Dit versterkt het zelf vertrouwen op dit gebied en laat leerlingen zien dat creativiteit te ontwikkelen is:

De paperclip

Een eenvoudige opdracht, toepasbaar op elk niveau. Elke leerling heeft een blaadje (of schrift) en krijgt maar 1 duidelijke opdracht: zo veel mogelijk ideeën bedenken over wat je kunt doen met een paperclip. Leerlingen die oordelen, niet zoeken naar het nieuwe en geen verbanden leggen zullen met maar ongeveer 10 voorbeelden komen. Bijvoorbeeld: gebruiken om papier bij elkaar te houden, gebruiken om in verschillende letters te buigen, enz.

Het rondje

Een andere opdracht die het divergent denken stimuleert is 'het rondje'. Leerlingen krijgen weer een blaadje, en tekenen hier een klein rondje op. De opdracht: teken zo veel mogelijk figuren met dit rondje. Sommige leerlingen zullen heel veel gezichten tekenen (wel kwantiteit, geen verbanden leggen). Andere leerlingen komen met een bom, een gezicht, een oog (zoeken naar het nieuwe).

Bron: <https://www.vernieuwenderwijs.nl>

		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:
CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa4	De leerlingen ontwerpen een eigen aanpak om hun artistiek-creatieve processen uit te werken.	15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 16.7, 16.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes - Keuzecriteria 	<p>De leerlingen stellen een stappenplan op bij het uitwerken van een opdracht.</p> <p>Mini-toneelstuk, vertrekkend van een krantenartikel met bepaalde criteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Muziekfragment - Slow motion scène - Moment van synchronisatie - Freeze moment - Beperkt decor - ... <p>Experimenteren</p> <p>Onderzoeken welke aanpak het meest geschikt zou zijn door uitproberen en bijsturen.</p> <p>Opbouwende oefeningen, bv. opwarmertjes als voorbereiding op de opdracht.</p> <p>Zelfevaluatie</p>
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Manieren om effect te bereiken - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen - Planningstechnieken: beknopt stappenplan, tijdspad 	
<u>Metacognitieve kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Eigen artistieke mogelijkheden 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Creëren	
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa5	De leerlingen drukken zich creatief uit met gebruik van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	16.7, 16.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens 	<p>Demonstreren</p> <p>Beeldmateriaal tonen</p> <p>Aan de hand van mondelinge aanwijzingen opdrachten kunnen uitvoeren.</p> <p>B.v.: figuren tekenen: de leerlingen hebben hokjespapier voor zich liggen. De leerkracht zegt waar een stip moet gezet worden en welke lijnen getrokken moeten worden.</p> <p>Wanneer de instructies goed worden opgevolgd, ontstaat er een figuur.</p> <p>Of een verhaal doorvertellen: de leerkracht vertelt aan één leerling een verhaal, deze vertelt dit door aan de volgende, die vertelt het op zijn beurt door aan de volgende, enz.; de laatste leerling vertelt het verhaal aan de hele groep en er volgt een nabespreking.</p> <p>B.v.: luisteren en uitbeelden: de leerkracht geeft een opdracht: "Doe net alsof..." . De leerlingen voeren de opdracht uit.</p> <p>Of: de leerkracht vertelt een verhaaltje. In het verhaaltje moeten mogelijkheden tot uitbeelding zitten. Na elke zin wordt even gewacht. De leerlingen beelden de zin uit.</p> <p>B.v.: naar begeleide theatervoorstellingen, die in de klas voorbereid en besproken worden. Die kunnen ook de basis zijn voor een gesprek of leiden tot dramatiseren.</p> <p>B.v.: rond een woord werken (een kleur) of vertrekken van voorbeelden (gedichtjes zoals limerick). Voor meer gevorderde leerlingen: zelf een sprookje schrijven, dit vertellen aan de klasgenoten die een kleuterpubliek uitbeelden.</p>
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Manieren om de interactie tussen de waarneming en de gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken - Manieren om effect te bereiken - Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk 	<p>Spelen:</p> <p>B.v.: rond bepaalde werkwoorden die een beweging uitdrukken: sluipen, slenteren, ijsberen, huppelen, marcheren, sprinten, waggelen; met gevoelens als vertrekpunt: angst, blijdschap, houden van</p> <p>Ook hier kan meer nadruk gelegd worden op het ondersteunend karakter van het non-verbaal handelen.</p>
<u>Metacognitieve kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - De eigen expressieve ervaring met het creatieproces - Eigen artistieke mogelijkheden - Eigen gedachten en gevoelens 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Creëren	

B.v.: zoeken van passende mimiek, houding of beweging bij een spannende (droevige, blije, ...) tekst.

Mimiek en pantomimiek

B.v. :

- vanuit een gegeven woord (stroop, steen);
- een emotie bedenken, vanuit die emotie een monoloog voeren waarin verklaard wordt waarom die emotie beleefd wordt;
- van eenvoudig (de eigen leefwereld) naar moeilijker (abstract, nonsens).

B.v.:

- reclamespot maken;
- uitvinding voorstellen;
- talkshow;
- journaal met reporters ter plaatse.

Kan opgenomen worden met videocamera, i.f.v. evaluatie en zelfevaluatie.

B.v. dansverhaal maken:

Je kan voor een les bewegingsexpressie ook vertrekken vanuit een verhaal. Hierbij ga je bewegen naar aanleiding van materialen. De leerlingen bewegen alsof ze een ballon zijn waar lucht uit komt, ze dansen alsof ze op een gespannen elastiek staan of ze nemen bewegingen van een gordijn met hun eigen lichaam over. Hierbij is het belangrijk dat je op zoek gaat naar een verhaal of gedicht dat beweging uitlokt.

(<https://muzeem.weebly.com/bewegingsexpressie1.html>)

B.v. dansen met voorwerpen

Een andere manier van bewegen, is bewegen met lintjes, doeken, stokken, ballonnen, emmers, krantenpapier, stoelen, fietsbanden, vliegers, ... De leerlingen krijgen de materialen in handen en gaan daarmee aan de slag. Materialen zoals lintjes kan je gemakkelijk verzamelen. Uit een grote versleten doek kan je tal van linten maken. Je kan het voorwerp ook op voorhand aankondigen zodat de kinderen zelf materialen meebrengen. Voorzie extra materiaal voor leerlingen die niets hebben meegebracht.

B.v. Maak met de leerlingen een film over de manieren waarop mensen kunnen eten, Of ga aan de slag met stopmotion waarin een bolletje papier tot leven komt.

	<p>Zie ook:</p> <ul style="list-style-type: none"> - https://artistiekecompetenties.blog/artistieke-competenties/ - https://www.cultuurkuur.be/inspiratie - https://muzeem.weebly.com
	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa6	De leerlingen handelen veilig, ordelijk en hygiënisch.	1.3, 1.14
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u>	- Veiligheidsvoorschriften en -procedures	Gebruik van instructiefiches
<u>Conceptuele kennis:</u>	- Lichaamshygiëne - Ergonomische principes - Risicofactoren	Klasmanagement Duidelijke afspraken. Respect voor materiaal.
<u>Procedurele kennis:</u>	- Strategieën om veilig te handelen in een schoolse en creatieve context.	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Toepassen	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:
		...

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa7	De leerlingen presenteren hun artistieke of creatieve activiteiten.	2.6, 2.7, 2.8, 13.18, 16.9
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	- Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Register: school- en domeinspecifieke taal	Zowel individueel als in groep. Kennis laten maken met verschillende presentatietechnieken Toonmomenten organiseren, zowel binnen de klas als voor een ruimer publiek Ook via digitale media, zoals bv. Instagram, ... Brainstorm met leerlingen over manieren van presenteren.
<u>Procedurele kennis:</u>	- Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen	

<p>beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten - Manier om artistieke keuzes toe te lichten - Manieren om effect te bereiken - Register: school- en domeinspecifieke taal <p><u>Beheersingsniveau:</u> Toepassen</p>	<div style="border: 1px solid black; height: 150px; width: 100%;"></div>
UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:	

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa8	De leerlingen geven mee vorm aan het gezamenlijk realiseren van artistieke of creatieve activiteiten.	5.1, 5.2, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.5, 7.8, 16.7, 16.8, 16.9
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens - Rollen en gedrag van personen in groepsactiviteiten. <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen - Manier om artistieke keuzes toe te lichten 	<p>Zowel kleine groepjes als klassikaal</p> <p>Opkomen voor de eigen mening/inbreng.</p> <p>Samen (eventueel klassikaal) brainstormen.</p> <p>Wijzen op de verantwoordelijkheidszin voor het gezamenlijk resultaat</p> <p>Initiatief nemen, inspraak geven</p> <p>Ideeënbusje</p> <p>Groepsgesprek, al dan niet met een moderator (leerling uit de groep).</p> <p>Peerevaluatie.</p> <p>In samenspraak met de groep een lijst met muzikale voorkeuren samenstellen.</p> <p>Laat de leerlingen instrumentaal musiceren en experimenteren met zelfgemaakte instrumenten, of andere beschikbare instrumenten.</p> <p>Leer de leerlingen zich aan te passen aan de eisen van het groepsmusiceren qua intonatie, tempo, dynamiek, articulatie en expressie.</p>	

<p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <p><u>Beheersingsniveau:</u> Toepassen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Manieren om de interactie tussen de waarneming en de gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken - Manieren om effect te bereiken - Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk Strategieën om respectvol en constructief om te gaan met elkaar - De eigen expressieve ervaring met het creatieproces - Eigen artistieke mogelijkheden - Eigen gedachten en gevoelens 	<p>UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:</p>

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa9	De leerlingen beargumenteren hun artistiek-creatief proces en hun artistiek-creatieve keuzes.	2.6, 2.7, 2.8, 13.18, 16.10
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten 	<p>Zelfevaluatieformulieren laten invullen en bespreken.</p> <p>Groepsgesprek.</p>
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens 	<p>Bij de presentaties de leerlingen laten verwoorden welke artistiek-creatieve keuzes zij maakten en waarom.</p>

<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Register: school- en domeinspecifieke taal - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven - Manier om artistieke keuzes toe te lichten 	
<u>Metacognitieve kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Register: school- en domeinspecifieke taal - De eigen expressieve ervaring met het creatieproces - Eigen gedachten en gevoelens 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Evalueren	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CONCEPTUALISEREN (benoemen en bespreken - duiden en waarderen)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa10	De leerlingen verwoorden hun inzichten met betrekking tot mogelijkheden van bouwstenen, technieken en materialen met gebruik van correcte vakterminologie.	2.6, 2.7, 2.8, 13.18, 16.10
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Feitenkennis:</u></p> <p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens - Register: school- en domeinspecifieke taal - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven - Manier om artistieke keuzes toe te lichten - Register: school- en domeinspecifieke taal - De eigen expressieve ervaring met het creatieproces - Eigen gedachten en gevoelens 	<p>Aanleggen van een begrippenlijst</p> <p>Via concrete voorbeelden aanreiken en tonen, demonstreren</p> <p>Via zelfevaluatie</p> <p>Via portfolio: de portfolio als idee is trouwens afkomstig uit de kunstwereld. Fotografen, modellen en artiesten verzamelen hun werk in een map met de bedoeling een overzicht te geven van hun artistiek kunnen en van hun professionele ervaring. Dat is wat we ook willen doen bij de leerlingen, een overzicht opbouwen van hun artistieke ontwikkeling</p> <p>door via opnames, dagboekfragmenten, eigen verslagjes, foto's en werkstukken</p> <p>systematisch informatie te verzamelen over hun creatieve handelen. Daarbij is er ook</p> <p>plaats voor hun subjectieve beleving (ideeën, emoties, welbevinden, ...).</p> <p>Op gepaste wijze elementaire begrippen uit de muzieknotatie laten aanwenden om</p> <p>bij behandelde onderwerpen hun overtuiging, hun voorkeur en hun luistergewoontes te verduidelijken.</p> <p>Vaststellen dat iedereen zijn stem op verschillende manieren kan gebruiken.</p> <p>Verschillen aantonen in stemgebruik en stemtechnieken: bijvoorbeeld bij klassiek getrainde zangers, jazzvocalisten, popzangers, zangers van volksmuziek, Chinese opera, rituele gezangen e.a.</p> <p>Bij beluisterde muziek de klankbronnen herkennen.</p> <p>Door strijken, tokkelen, blazen, slaan, schudden, wrijven ... ontdekken hoe een klankproductie ontstaat.</p> <p>Zich informeren over de bouw van instrumenten.</p>

Kijken naar tekeningen, schilderijen, prenten, foto's, film en luisteren naar muziekkuitvoeringen om verschillende muziekinstrumenten te onderscheiden.

Een instrumentenmuseum, een documentatiecentrum, het internet of een bibliotheek raadplegen om verdere informatie in te winnen.

Eenvoudige indeling gebruiken om de instrumenten te rubriceren, bijvoorbeeld: instrumenten die uit zichzelf klinken (idiofonen), instrumenten waarop geslagen wordt op een gespannen vel (membranofonen), muziekinstrumenten waarvan de trillende of wervelende lucht bij de toonvorming een belangrijke rol speelt (aërofonen), instrumenten waarbij de toon ontstaat door een strak gespannen draad -snaar - tot trillingen te brengen (chordofonen), instrumenten waarbij de toon zuiver elektrisch wordt opgewekt en versterkt en door luidsprekers wordt weergegeven (elektrofonen).

Informatie uit foto's in dag- of weekbladen (bijvoorbeeld: cultuuragenda's), concertaffiches of tv-beelden, achterhalen over welke ensembles het gaat, bijvoorbeeld: gemengd koor, mannenkoor, vrouwenkoor, symfonieorkest, harmonieorkest, fanfare, strijkorkest, kamermuziekensemble, jazzorkest, poporkest, ...

De leerlingen met eigen bewoordingen de kenmerken van verschillende soorten muziek (genres) laten noemen, bijvoorbeeld: beat, rock, soul, avant-garde, folk, countryrock, rap, modern, romantiek, concert, symfonisch, kamermuziek, opera, belcanto ...

Zelf een lijst laten aanleggen van verschillende genres die gekend en herkenbaar zijn en informatie laten opzoeken om ze verder aan te vullen en onder te verdelen.

Historische vergelijkingen laten opbouwen tussen beeld en muziek, bijvoorbeeld barok, romantiek, impressionisme, actuele kunst, minimal art ...

Op een wereldkaart regio's laten aangeven waar vaak eenzelfde muziekgenre overwegend aan bod komt.

Experimenteren met vocale middelen.

Speels het stemgebruik laten ervaren.

<p><u>Beheersingsniveau:</u> Analyseren</p>	<p>Persoonlijke ervaringen uit de eigen leefwereld met stem of zang laten uiten.</p> <p>Aandachtig laten luisteren naar liederen van klasgenoten uit andere culturen.</p> <p>Laten samenwerken om zelf liederen te componeren, rekening houden met opbouw, grafische notaties, taal, inhoud, genre ...</p> <p>Onderlinge afspraken laten maken wie de leiding neemt bij de uitvoering.</p> <p>De moeilijkheidsgraad laten inschatten, waar loopt het vlot, wat loopt er mis?</p> <p>Eventueel laten optreden in klasverband voor de medeleerlingen, bijvoorbeeld tijdens de middagpauze.</p>
<p>UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:</p>	

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa11	De leerlingen leggen relaties tussen diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	2.6, 2.7, 2.8, 13.18, 16.10
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten 	<p>Projectmatig werken</p> <p>Via voorbeelden, o.a. muziek in een film, performance, ...</p> <p>Kortfilm laten maken</p> <p>Klankdecor laten maken</p> <p>Gebruik van audiogids bij een museumbezoek</p> <p>Interactieve activiteiten bij bv. museumbezoek, tentoonstelling, ...</p> <p>Tableau vivant: vertrekken van een schilderij en posities innemen, korte sketches laten maken.</p>
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama 	

<p><u>Procedurele kennis:</u></p> <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur - Register: school- en domeinspecifieke taal - Register: school- en domeinspecifieke taal ... 	<div style="border: 1px solid black; height: 250px; width: 100%;"></div>
<p><u>Beheersingsniveau:</u></p>	<p>Begrijpen</p>	

UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

ANALYSEREN (ontleden en onderzoeken - afoetsen en verklaren)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa12	De leerlingen onderzoeken aangeboden bronnen van kunst en cultuur.	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren - Principes van inductief en deductief redeneren - Inzetten van tijdens onderzoek verworven informatie <p><u>Beheersingsniveau:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Analyseren 	<p>Onderzoek kleding en emancipatie bij kunst:</p> <p>Mode kan een bepaalde boodschap hebben, een verhaal vertellen en de maatschappij weerspiegelen. Laat je leerlingen in groepjes kenmerkende kledingstukken uit de geschiedenis onderzoeken. Wat zegt het kledingstuk over de emancipatie van de vrouw? Wat zijn de verschillen tussen kleding van nu en vroeger? En wat zegt dat over de vrouw van nu? Laat je leerlingen een presentatie maken over hun kledingstuk. Inspiratie nodig? Lees dit artikel over mode en emancipatie op de website van de Maand van de Geschiedenis. (i.s.m. historisch bewustzijn – geschiedenis).</p>	
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa13	De leerlingen onderzoeken diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur - Onderzoeksvraag 	<p>Documentaires bekijken</p> <p>Voorstellingen bekijken en verslag maken</p>
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Principes van inductief en deductief redeneren - Inzetten van tijdens onderzoek verworven informatie - 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Analyseren	
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa14	De leerlingen onderzoeken mogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 16.7, 16.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur 	Experimenteren aan de hand van diverse opdrachten. Gebruik van schetsboek Opstellen van een portfolio
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Analyseren	
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:
		...

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa15	De leerlingen maken gerichte keuzes binnen diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	15.4, 16.7, 16.8
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes 	

<p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Keuzecriteria - Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Reflectievaardigheden en -proces <p><u>Beheersingsniveau:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eigen voorkeuren en interesses - Eigen mogelijkheden en beperkingen - Evalueren 	
	<p>UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:</p>

DE LEERLINGEN ONTWIKKELEN HUN ZIN VOOR CREATIVITEIT [attitudinaal]

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa16	De leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden*.	
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u> <u>Conceptuele kennis:</u> ... <u>Procedurele kennis:</u> ... <u>Metacognitieve kennis:</u> ... <u>Beheersingsniveau:</u> ...		
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCa17	De leerling wil zijn creatieve resultaten tonen*.	
SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u> <u>Conceptuele kennis:</u> ... <u>Procedurele kennis:</u> ... <u>Metacognitieve kennis:</u> ... <u>Beheersingsniveau:</u> ...		
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

Kunst en creatie – B-stroom

WAARNEMEN (zintuigelijk waarnemen - ervaren en beleven - memoriseren en herkennen)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb1	De leerlingen beschrijven wat zij waarnemen in diverse artistieke en creatieve expressievormen zoals beeld, klank, woord, beweging, media.	2.6, 2.7, 16.1, 16.2, 16.3, 16.5, 16.6

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen <p>Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur</p> <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven (16.3) <p><u>Beheersingsniveau:</u> Begrijpen</p>		<p>Kijken aan de hand van een opdracht met criteria (inhoud, vormgeving, ...).</p> <p>Waarneming: https://youtu.be/0grANlx7y2E</p> <p>Boeiende ervaringen omschrijven: de ruimte van het museum, de opstelling van het tentoongestelde materiaal, de vormvarianten van de groeiwijze van bomen en struiken in het park de kostuums van de acteurs bij de toneelvoorstelling, afbeeldingen van instrumenten op schilderijen of in beeldhouwwerken, het onderwerp van de tentoonstelling, het ritme van de ramen bij een gevelindeling, de constructie van design meubelen, het decor van het podium, de wisselende weersomstandigheden bij een wandeling in de natuur, licht- en kleurvariaties binnen en buiten, de materialen op een bouwwerf, grime, hoe mensen zich gedragen in de carnavalstoet, de voorkeur voor bepaalde merkkledij, de vormen van gsm-toestellen, de beelden op tv, internet, film, ...</p> <p>Reclameboodschappen, illustraties, ... bespreken.</p> <p>Naar beelden kijken met of zonder muziek en vertellen wat men beleeft.</p> <p>Zie ook didactische suggesties in het servicedocument transversale eindtermen Cultureel bewustzijn en culturele expressie eerste graad.</p>
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb2	De leerlingen onderscheiden verschillende kunstenaars en artistiek-creatieve producten.	2.6, 2.7, 16.1, 16.2, 16.3, 16.4, 16.5, 16.6

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke context (16.4) - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti (16.2, 16.3, 16.6) - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen (16.2, 16.3, 16.6) 	<p>In samenwerking met leerkracht historisch bewustzijn (PAV, MAVO)</p> <p>Diverse informatiebronnen laten raadplegen: boeken, kranten, culturele centra, het internet, stadsbezoek (aan verschillende buurten).</p>
<u>Beheersingsniveau:</u>	Begrijpen	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

VERBEELDEN (verzinnen - uitdrukken - maken)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb3	De leerlingen ontwerpen, binnen een afgebakende opdracht, een eigen aanpak om een artistiek-creatief proces uit te werken.	15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 16.7, 16.8

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes - Keuzecriteria <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manier om artistieke keuzes toe te lichten (16.10) - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen - Planningstechnieken <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eigen artistieke mogelijkheden <p><u>Beheersingsniveau:</u> Creëren</p>		
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb4	De leerlingen drukken zich creatief uit met gebruik van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	16.7, 16.8

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten - Manieren om de interactie tussen de waarneming en de gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken - Manieren om effect te bereiken - Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen 	<p>Cf. OD 9 PO</p> <p>Zich inspireren op de werkwijze van kunstenaars en vormgevers.</p> <p>Gebruikte materialen en de bewerking ervan herkennen in kunstwerken.</p> <p>Met gouache de weg van thuis naar school uitbeelden, bijvoorbeeld wat wordt er waargenomen als voetganger, fietser, vanuit de wagen, vanuit de bus, tram, metro of trein.</p> <p>De afstanden van de afgelegde route, door stappen, meten inschatten of opzoeken, bepalen en in grafieken of tabellen weergeven; liniaal, trekpen, tekenhaak, passer ... zijn hiervoor aangewezen.</p> <p>Eens linkshandig tekenen als je rechtshandig bent en omgekeerd en vertellen wat je ondervonden hebt.</p> <p>Op aanwijzing van de klasgenoten voorwerpen tekenen die je zelf onmogelijk kunt waarnemen.</p> <p>Geblinddoekt voorwerpen aftasten om ze achteraf te tekenen.</p> <p>Herinneringsbeelden van voorwerpen, bijvoorbeeld uit een museum, zo getrouw mogelijk weergeven en achteraf onderzoeken welke elementen vergeten zijn bij de uitbeelding ervan.</p> <p>De functie van dragers zoals linnen, katoen, paneel, hout, kunststof, papier, metaal, steen ... onderzoeken bij gebruik in eigen werk.</p> <p>Muziek of poëzie uitbeelden.</p> <p>Een tekst illustreren.</p> <p>Zelf dia's maken door transparante dragers te bewerken.</p> <p>Met een retroprojector verschillende vormen of voorwerpen projecteren bijvoorbeeld om verschillende landschappen te suggereren.</p> <p>Video, fototoestel, digitale camera, computersoftware gebruiken om beelden te animeren.</p> <p>In een toegewezen ruimte voorwerpen opstellen die in relatie tot elkaar een idee, een begrip of een thema verduidelijken (installatie).</p> <p>Mimiek, beweging, stem gebruiken om gevoelens te uiten (performance, act).</p>

Metacognitieve kennis: - Eigen artistieke mogelijkheden
- Eigen gedachten en gevoelens

Beheersingsniveau: Creëren

Samen met de klas een stripverhaal concipiëren, inhoud, tekst, lijntekening, kleur, lay-out, werkverdeling, drukklaar maken, uitgeven, ...

Cartoons maken voor het schoolblad.

Samen met de klas een website ontwikkelen.

B.v. dansverhaal maken:

Je kan voor een les bewegingsexpressie ook vertrekken vanuit een verhaal. Hierbij ga je bewegen naar aanleiding van materialen. De leerlingen bewegen alsof ze een ballon zijn waar lucht uit komt, ze dansen alsof ze op een gespannen elastiek staan of ze nemen bewegingen van een gordijn met hun eigen lichaam over. Hierbij is het belangrijk dat je op zoek gaat naar een verhaal of gedicht dat beweging uitlokt.

(<https://muzeem.weebly.com/bewegingsexpressie1.html>)

B.v. dansen met voorwerpen

Een andere manier van bewegen, is bewegen met lintjes, doeken, stokken, ballonnen, emmers, krantenpapier, stoelen, fietsbanden, vliegers, ... De leerlingen krijgen de materialen in handen en gaan daarmee aan de slag. Materialen zoals lintjes kan je gemakkelijk verzamelen. Uit een grote versleten doek kan je tal van linten maken. Je kan het voorwerp ook op voorhand aankondigen zodat de kinderen zelf materialen meebrengen. Voorzie extra materiaal voor leerlingen die niets hebben meegebracht.

B.v. Maak met de leerlingen een film over de manieren waarop mensen kunnen eten, Of ga aan de slag met stopmotion waarin een bolletje papier tot leven komt.

Zie ook:

- <https://artistiekecompetenties.blog/artistieke-competenties/>
- <https://www.cultuurkuur.be/inspiratie>
- <https://muzeem.weebly.com>

Convergent denken gaat over het maken van keuzes en weten waarom je deze keuzes maakt.

Er zijn verschillende activiteiten die je in de les kunt doen om convergent denken extra te oefenen:

Perspectief

Leerlingen moeten een foto maken van een object, situatie of omgeving.

Hierbij krijgen zij de volgende uitleg: Op het moment dat je de eerste foto wil maken stop je even. Dit is namelijk de foto die iedereen zou maken. Kijk nog

eens goed en zoek een ander perspectief. Bij de tweede foto die je wil maken stop je ook even. Dit is namelijk de foto die iedere fotograaf zou maken die zou denken: "zo is het wel goed genoeg". Kijk nog eens rustig rond en ga voor het derde perspectief. Probeer nu ook een vierde en of vijfde perspectief te vinden.

Deze opdracht helpt leerlingen heel gefocust te kijken en opties af te wegen. Door dit ook toe te passen op het maken van keuzes in het algemeen leren ze om niet direct voor het leukste te kiezen, maar uit alle opties een evenwichtige keuze te maken.

Keuzes maken

Leerlingen hebben gebrainstormd en hebben een prachtige mindmap gemaakt vol verschillende ideeën. Deze ideeën moeten ze nu gaan groeperen in maximaal 5 categorieën. Deze categorieën moeten ze zelf bedenken!

Na het groeperen gaan ze keuzes maken: in elke categorie moet een top 3 gemaakt worden van de ideeën die het beste passen bij de opdracht. Nadat dit gedaan is moeten ze hetzelfde doen met de categorieën. Als het goed is komt zo het idee dat het meest doordacht is als nummer 1 naar voren, terwijl alle ideeën gelijkwaardig zijn meegewogen. Je zult dan zien dat leerlingen vaak verrast zijn door het idee dat op nummer 1 komt.

Divergent denken gaat over het bedenken van zo veel mogelijk opties en ideeën.

Divergent denken is wat mensen bedoelen als het gaat over 'out of the box' denken. Het gaat daarbij om het proces van het bedenken van nieuwe ideeën, het komen met oplossingen en het zoeken naar alternatieven. Er zijn verschillende (leuke) werkvormen die bijdragen aan de ontwikkeling van divergent denken en die er voor zorgen dat leerlingen met creatievere en kwalitatief betere ideeën en oplossingen komen. Dit versterkt het zelf vertrouwen op dit gebied en laat leerlingen zien dat creativiteit te ontwikkelen is:

De paperclip

Een eenvoudige opdracht, toepasbaar op elk niveau. Elke leerling heeft een blaadje (of schrift) en krijgt maar 1 duidelijke opdracht: zo veel mogelijk ideeën bedenken over wat je kunt doen met een paperclip. Leerlingen die oordelen, niet zoeken naar het nieuwe en geen verbanden leggen zullen met maar ongeveer 10 voorbeelden komen. Bijvoorbeeld: gebruiken om papier bij elkaar te houden, gebruiken om in verschillende letters te buigen, enz.

	<p>Het rondje</p> <p>Een andere opdracht die het divergent denken stimuleert is 'het rondje'. Leerlingen krijgen weer een blaadje, en tekenen hier een klein rondje op. De opdracht: teken zo veel mogelijk figuren met dit rondje. Sommige leerlingen zullen heel veel gezichten tekenen (wel kwantiteit, geen verbindingen leggen). Andere leerlingen komen met een bom, een gezicht, een oog (zoeken naar het nieuwe).</p> <p>Bron: https://www.vernieuwenderwijs.nl</p>
UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:	

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb5	De leerlingen handelen veilig, ordelijk en hygiënisch.	16.7

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:	
<u>Feitenkennis:</u>	- Veiligheidsvoorschriften en -procedures	Zuinig leren omgaan met water, materialen. Besteed aandacht aan een goede zithouding, een correcte afstand oog-werkblad. Las indien nodig ontspanningsoefeningen voor rug en ogen in. In samenspraak met de preventieadviseur. Afhankelijk van de discipline: - reinigen, oppoetsen, opruimen, wegbergen. - zuinig omgaan met materiaal en reinigingsproducten. - afvalstoffen correct inzamelen, bewaren, afvoeren, een goede sta-, zit- en tilhouding aannemen.	
<u>Conceptuele kennis:</u>	- Ergonomische principes		
	- Risicofactoren		
	- Lichaamshygiëne		
<u>Procedurele kennis:</u>	- Strategieën om veilig te handelen in een schoolse en creatieve context		
<u>Beheersingsniveau:</u>	Toepassen	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:	

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb6	De leerlingen presenteren hun artistieke of creatieve activiteiten.	2.6, 2.7, 13.18, 16.9

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:

<u>Feitenkennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten 	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama 	
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Register: school- en domeinspecifieke taal - Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie (16.9) - Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten (16.9) - Manier om artistieke keuzes toe te lichten - Manieren om effect te bereiken (16.10) - Register: school- en domeinspecifieke taal 	
<u>Metacognitieve kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Eigen gedachten en gevoelens 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Toepassen	

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb7	De leerlingen geven mee vorm aan het gezamenlijk realiseren van artistieke of creatieve activiteiten.	5.1, 5.2, 5.4, 5.5, 7.2, 7.3, 7.5, 7.8, 16.7, 16.8, 16.9

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, 	

<p><u>Procedurele kennis:</u></p> <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <p><u>Beheersingsniveau:</u></p>	<p>audiovisuele kunst, muziek, dans en drama (16.7, 16.10)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens (16.5) - Rollen en gedrag van personen in groepsactiviteiten - Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen - Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline (16.7) - Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten (16.7) - Manieren om de interactie tussen de waarneming en de gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken (16.5, 16.6) - Manieren om effect te bereiken (16.10) - Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk (16.10) - Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen - Strategieën om respectvol en constructief om te gaan met elkaar - Eigen artistieke mogelijkheden - Eigen gedachten en gevoelens <p>Begrijpen</p>	<div style="border: 1px solid black; width: 100%; height: 100%;"></div>
<p>UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:</p>		
<p>CODE:</p> <p>KCb8</p>	<p>LEERPLANDOELSTELLING:</p> <p>De leerlingen verwoorden hun artistiek-creatief proces en hun artistiek-creatieve keuzes.</p>	<p>LINKEN MET BASISVORMING:</p> <p>2.6, 2.7, 13.18, 16.10</p>
<p>SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:</p>		<p>SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:</p>

<u>Feitenkennis:</u>	- Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten	
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Register: school- en domeinspecifieke taal 	
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven - Manier om artistieke keuzes toe te lichten - Register: school- en domeinspecifieke taal 	
<u>Metacognitieve kennis:</u>	- Eigen gedachten en gevoelens	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Begrijpen	
UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:		

CONCEPTUALISEREN (benoemen en bespreken - duiden en waarderen)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb9	De leerlingen benoemen mogelijkheden van artistieke bouwstenen, technieken en materialen.	2.6, 2.7, 13.18, 16.7, 16.8, 16.10

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<p><u>Feitenkennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basisterminologie van uitdrukkingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten <p><u>Conceptuele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama - Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens - Register: school- en domeinspecifieke taal <p><u>Procedurele kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven - Manier om artistieke keuzes toe te lichten - Register: school- en domeinspecifieke taal <p><u>Metacognitieve kennis:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eigen gedachten en gevoelens 	<p>Onderzoeken hoe kleine stippen van verschillende kleuren optisch tot kleur en vorm worden samengevoegd (Pointillisme).</p> <p>Raden naar de functie van de zwarte lijnvoering in stripverhalen.</p> <p>Een paar druktechnieken onderzoeken.</p> <p>De relatie beeldvlak tot het beeld onderzoeken.</p> <p>Vormsoorten onderscheiden in afbeeldingen.</p> <p>Op reproducties, in stripverhalen, foto of film ... de lichtbron achterhalen en iets kunnen vertellen over direct licht, tegenlicht, zijlicht, lichtrichting, clair-obscur, schaduw ...</p> <p>Aantonen hoe kleur wordt waargenomen.</p> <p>Experimenteren met kleurmenging met pigmenten.</p> <p>Voorstellingen opzoeken waarvan de afmetingen van de ruimte duidelijk herkenbaar en zelfs meetbaar zijn.</p> <p>Voorstellingen opzoeken waarvan de afmetingen van de ruimte gesuggereerd worden.</p> <p>De vlakverdeling en de aandachtspunten van een schilderij vergelijken met bijvoorbeeld een affiche voor merkkledij.</p> <p>De zichtbare en aanvoelbare aard van de oppervlaktebehandeling (huid) in beeld of vorm kunnen duiden bijvoorbeeld ruw, glad, gekrast, geweven, geschubd, ...</p> <p>De herhaling van een bepaalde vorm, richting, kleur bijvoorbeeld in hedendaagse architectuur kunnen aantonen.</p> <p>De illusie van beweging suggereren.</p> <p>Vormexperimenten: bv. verschuivingen, splijten, vergroten-verkleinen, stroboscopie, anamorfie, ...</p> <p>Toepassingen: gekleurd papier, malgebruik, kleurpotlood, ...</p>

Onderscheid kunnen maken tussen twee- en driedimensionale vormen.
 Bv. reliëf door middel van snijden, ritsen, plooiën en opzetten van papier.
 Toepassingen: gebruik van houtkarton, papier, boetsen.
 Contrasten, Bv. licht-donker, zwart-wit, kleur-kleur, warm-koud.
 Toepassingen: kleuren in begrippen laten uitdrukken, vrolijk, somber, hevig, zacht, helder, warm, koud, vaal, dof, fris, ...
 Verwijzen naar voorbeelden in het dagelijks leven: carnaval, seizoenen, mode, reclame, interieur, veiligheid, symbolen, pictogrammen, ...
 Gevoelens uiten met kleur.
 Diverse materialen durven gebruiken om de expressie te versterken.
 Informatie inwinnen (internet, cd-rom, video, bibliotheek ...) over expressieve signalen in diverse stijlen doorheen de kunstgeschiedenis.
 Schilderen met computer.
 Materialen, werktuigen, verfstoffen bedenken om ideeën concreet te verwezenlijken.
 Experimenteren met licht, bijvoorbeeld schilderen in de duisternis, waarnemen met een zaklamp en de impressies weergeven, waarnemen met een zaklamp en de impressies weergeven, waarnemen door kleurfilters en de impressies noteren, de kleur van schaduwen onderzoeken bij felle belichting, zelf een camera obscura maken ... en de bevindingen toelichten aan de klasgenoten.
 Verschillende bindmiddelen kennen om verf te maken, o.a. olieverf, aquarel, plakkaatverf, acrylverf, airbrush, stiften ...
 Het kleurgebruik bij andere volkeren onderzoeken.
 De betekenis van kleur in pictogrammen herkennen.
 De symboliek van kleuren bijvoorbeeld bij vlaggen, sport, groepen, graffiti, mode, tradities, voorwerpen, voeding, ... verklaren.

UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

Beheersingsniveau: Begrijpen

ANALYSEREN (ontleden en onderzoeken - afoetsen en verklaren)

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb10	De leerlingen reflecteren over hun eigen culturele en artistieke interesses en voorkeuren.	16.7, 16.10

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:		SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Conceptuele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren - Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti - Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes - Keuzecriteria 	<p>Op gepaste wijze de juiste terminologie gebruiken om bij de behandelde onderwerpen de werkwijze, de persoonlijke overtuiging, de individuele voorkeur en smaak te verduidelijken.</p> <p>Leer de leerlingen correct woordgebruik aan, besteed aandacht aan het formuleren, ook met eigen woorden.</p> <p>Leer de leerlingen hun eigen werkwijze vergelijken met die van anderen, aangeven waarom iets fout ging en hoe dit kan vermeden worden.</p>
<u>Procedurele kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren - Reflectievaardigheden en -proces 	
<u>Metacognitieve kennis:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Eigen voorkeuren en interesses - Eigen mogelijkheden en beperkingen 	
<u>Beheersingsniveau:</u>	Evalueren	
		UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

De leerlingen ontwikkelen hun zin voor creativiteit. [ATTITUDINAAL]

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb11	De leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden.	16.5

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u> <u>Conceptuele kennis:</u> ... <u>Procedurele kennis:</u> ... <u>Metacognitieve kennis:</u> ... <u>Beheersingsniveau:</u> ...	
	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

CODE:	LEERPLANDOELSTELLING:	LINKEN MET BASISVORMING:
KCb12	De leerling wil zijn creatieve resultaten tonen.	16.5

SUGGESTIE VAN LEERINHOUDEN:	SUGGESTIE VAN DIDACTISCHE AANPAK:
<u>Feitenkennis:</u> <u>Conceptuele kennis:</u> ... <u>Procedurele kennis:</u> ... <u>Metacognitieve kennis:</u> ... <u>Beheersingsniveau:</u> ...	
	UITLEG VAN DE LINKEN MET DE BASISVORMING:

2. Specifiek didactisch materiaal

Technieken, materialen en bouwstenen per discipline¹

BEELD		
TECHNIEKEN	MATERIALEN	BOUWSTENEN
<ul style="list-style-type: none"> - tekenen (2D) <ul style="list-style-type: none"> o tekenen naar waarneming o functioneel tekenen of ontwerpen o fantasietekeningen - kleuren (2D) <ul style="list-style-type: none"> o arceren o inkleuren o mengen o graffito - schilderen (2D) <ul style="list-style-type: none"> o dekkend schilderen o verdund schilderen o nat in nat o mengen - druktechnieken (2D) <ul style="list-style-type: none"> o stempeldruk o sjabloondruk o monotype o kartondruk o lino snede o frottage of rubbing o krassen in een plaat o etsen in een plaat o materiaaldruk van verschillende voorwerpen - collage (2D) - ruimtelijk werken met papier en karton (3D) 	<p>Open-eind-materiaal: materialen die de verbeeldingskracht aanspreken, bv. een flessendop kan een oog, hoofd, knop, bootje of hoed zijn.</p> <p>Verbindingsmateriaal: materialen waarmee je andere materialen kan 'verbinden'. Denk hierbij aan elastiekjes, tape, lijm, plakband, touw, ...</p> <p>Waardevol kosteloos materiaal: dopjes van flesjes, theedoosjes, kurken, blikjes, versleten kleding, ... maar ook een puzzel waarvan een aantal stukjes ontbreken, de pareltjes van je armband die je niet meer draagt, (uitgewassen!) doosjes tonijnsalade, de wikkel van je chocolaatje, lege flacons, ...</p>	<p>Vorm</p> <ul style="list-style-type: none"> - vormsoorten - vormjuistheid 2D en 3D - organisch en geometrisch - gesloten en open vormen - restvorm of tussenruimten <p>Ruimte</p> <ul style="list-style-type: none"> - ruimtesuggestie in het vlak - werken in de ruimte - perspectief - diepte (grootte, overlapping, afsnijding) - scherpte/dieptecontrast <p>Licht</p> <ul style="list-style-type: none"> - lichtbronnen - soorten licht - lichtrichting - schaduw (slag- en eigen schaduw) - sfeerlicht - licht/donkercontrast - transparantie <p>Kleur</p> <ul style="list-style-type: none"> - primaire/secundaire kleuren - kleurmenging: additief en substractief

¹ Bron: <https://muzeem.weebly.com>

<ul style="list-style-type: none"> - boetseren (3D) <ul style="list-style-type: none"> o kneden o modelleren o graffiti o kleireliëf op een tegel o opbouwen vanuit een hol o opbouwen met rolletjes o opbouwen vanuit kleiplaatjes o werken op een draadgeraamte - ruimtelijk werken met steen (3D) <ul style="list-style-type: none"> o beeldhouwen o mozaïek o gipssnede - assemblage-constructie (3D) (= het samenvoegen van verschillende onderdelen om tot een ruimtelijk werk (3D) of reliëf te komen) <ul style="list-style-type: none"> o vanuit een experiment o vanuit een ontwerp - textiel maken/bewerken/verwerken <ul style="list-style-type: none"> o knopen en spanwerk o vilten o vlechten o bedrukken o appliqueren o afbinden o batikken o textielcollage - textiel maché 	<p>Natuurlijk materiaal: takjes, steentjes, keien, gedroogde blaadjes, lege huisjes van slakken, schelpjes, ...</p> <p>Andere materialen</p> <ul style="list-style-type: none"> - plastische materialen: plasticine, zelfhardende klei, papierpulp, brooddeeg, keramiek, tegellijm, schoendozen, WC-rolletjes, gips, kettingdraden, kippengaas, weefraam, plastic deksel, sliertachtige materialen (bv. ijzerdraad), zeepvlokken, schapenwol, draden, garens, stroken stof, oude nylonkousen, textielverf, draden, knopen en kralen, lapjes stof, papier, bestaande basisvormen (kom, bord, schaal), ijzerdraad, kippengaas, krantenpapier, behangerslijm, katoen, pluimen, touw - schildermaterialen: plakkaatverf, acrylverf, ecoline, Oost-Indische inkt, bitser, engobe, textielverf, natuurlijke pigmenten (koffie, thee, bessen,...) - tekenmaterialen: (kleur)potlood, pen, viltstift, pastel, wascokrijt, houtskool, oliepastel, pastelkrijt, - mixed media - drukmateriaal: aardappel, kurk, rubber, touw, gom, isomo, karton, mika, zelfklevend plastic, glas, plexi, linoleumplaatplexiplaat en offsetplaat - collagemateriaal: transparant papier of vliegerpapier, zijdepapier, kalkpapier, 'oud' papier, kraftpapier, teken- en aquarelpapier, ribkarton of golfkarton en textiel - digitaal materiaal (foto's, videofragmenten ...) - ... 	<ul style="list-style-type: none"> - kleurcontrasten zoals complementair contrast, kleur tegen kleurcontrast - kleurentonen of tinten - kleurverzadiging - kleurenharmonie
---	--	--

DANS		
TECHNIEKEN	MATERIALEN	BOUWSTENEN
<ul style="list-style-type: none"> - lichaam: coördinatie en lichaamsbesef - lichaamshouding of placement - bewegen met de verschillende gewrichten - bewegen vanuit verschillende lichaamsdelen - isolaties: lichaamsdelen individueel bewegen - roteren (draaien met lichaamsdelen) - spotting: in een draai 1 focuspunt kiezen en hier zo snel mogelijk naar terugkeren - met de voeten afdrukken van de grond (footpush, tendu, jeté, sprongen) - creatieve dans - dansimprovisatie - verhalende dans - dansexpressie - dans ontwerpen - danspartituur - bewegingsreeks - gestructureerde dans - volksdans: folkloredans, boombal, ... - dansstijlen 	<p>Basisinstrument: het lichaam</p> <p>Ondersteunende materialen: je kunt zowel met materiaal bewegen en dansen. Maar ook dansen naar aanleiding van materiaal, bv. lintjes, doeken, stokken, ballonnen, emmers, krantenpapier, stoelen, fietsbanden, vliegers, ...</p> <p>Dansmuziek: muziekfragmenten zijn gemakkelijk terug te vinden op sites zoals youtube, spotify, soundcloud, ...</p>	<p>Lichaam</p> <ul style="list-style-type: none"> - kracht - spelen met spierspanning (gespannen, ontspannen) - energie (zwak, energiek ...) - gewicht (zwaar, licht bewegen) - evenwicht (leunen en steunen) <p>Vorm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - symmetrisch versus asymmetrisch - hoekig versus rond - organisch versus mechanisch - dierlijk versus menselijk - grootte van de beweging <p>Ruimte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - speelvlak - ruimtegebruik (veel/weinig ruimte) - opstelling (formaties) - ruimtelagen - richtingen - plaats en afstand <p>Tijd</p> <ul style="list-style-type: none"> - tempo (snelheid + afwisseling in snelheid (dynamiek) - metrum (bewegen in een specifieke maatsoort) - duur (lang en kort) - ritme: bewegingen plaatsen in een ritmische structuur

AUDIOVISUELE KUNSTEN (MEDIA)

TECHNIEKEN	MATERIALEN	BOUWSTENEN
<ul style="list-style-type: none"> - videowerkvormen - stop-motion - filmen met camera - beeld bewerken en monteren - subjectieve camera - audiowerkvormen - audio-opnames maken - klank bewerken en monteren - fotografiewerkvormen - fotograferen - foto's bewerken en monteren - mediaspel - mediaspel 	<ul style="list-style-type: none"> - instrumenten - media-apparaten (tablet, foto-apparaat, smartphone, videocamera, mediaspeler, microfoon, geluidsopnameapparatuur, ...) - ondersteunende materialen: voorwerpen, licht, storyboard ... - Er zijn heel wat programma's en apps die je gratis kunt downloaden. 	<p>Digitale data</p> <p>Licht:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lichtrichting - schaduw <p>Kleur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kleurtonen - contrasten - vervorming <p>Klank</p> <ul style="list-style-type: none"> - geluidseffecten - volume - vervorming <p>Kader</p> <ul style="list-style-type: none"> - ruimtesuggestie (diepte, voor- en achterplan ...) - kadrage: close-up, afsnijding, focuspunt, symmetrie, compositie, evenwicht, ... - standpunt: vogel-, kikker-, ooghoogte-perspectief - beweging: draaien, vliegen, pan, zoom, tilt - afstand: beeldgrootte

MUZIEK		
TECHNIEKEN	MATERIALEN	BOUWSTENEN
<ul style="list-style-type: none"> - stemvorming <ul style="list-style-type: none"> o houdings-en ontspanningsoefeningen o ademhalingsoefeningen o stemplaatsoefeningen o articulatie o resonantie - meerstemmig musiceren <ul style="list-style-type: none"> o gesproken teksten en spreekkoren o werken met ritmekaarten o rappen o canons - (muziek)instrumenten bespelen <ul style="list-style-type: none"> o lichaampercussie o klein slagwerk of ritme-instrumenten o bourdonbegeleiding - partituren uitvoeren <ul style="list-style-type: none"> o grafische partituren - muziek ontwerpen <ul style="list-style-type: none"> o klankverhaal o geluidsdecor of klanklandschap o improviseren o muziekstuk ontwerpen of componeren - muziekspel <ul style="list-style-type: none"> o geluidenmemory o muziekkwartet o zoek het identiek geluid - muziek beluisteren <ul style="list-style-type: none"> o gewoon luisteren o tekenen op muziek o praten en nadenken over muziek o muziek lezen o bewegen op muziek 	<ul style="list-style-type: none"> - akoestische muziekinstrumenten: ritmische muziekinstrumenten zoals drumstel, djembe, cajon, conga's, maracas, claves, koebel, agogo, woodblock, buistrommel, guiro, triangel, handtrom, tamboerijn, ... - melodische muziekinstrumenten: Orff-instrumenten, snaarinstrumenten zoals gitaar en basgitaar, keyboards - harmonische muziekinstrumenten: ukulele, keyboard, piano, gitaar - zelfgemaakte muziekinstrumenten met waardevol kosteloos materiaal, bv. blikjes kan je omtoveren in trommeltjes, van plastic flesjes kan je regenbuizen maken, ... Ook stokken, papier, ballonnen, ... - digitale muziekinstrumenten: drumpads, elektrische piano, smartphoneapplicaties, muzieksoftware, klankvormers, ... <p>ondersteunend materiaal: partituren: klassieke, alternatieve, grafische en digitale notatie.</p> <p>Als je graag een partituur gebruikt maar geen noten kan lezen, kan je steeds gebruik maken van het programma MuseScore. Je kan je partituur overschrijven op de computer en met een knop de partituur laten voorspelen. Je hebt niet alleen partituren met muzieknoden, maar ook grafische partituren. Deze zijn heel toegankelijk om mee te werken.</p> <p>Muziekfragmenten zijn gemakkelijk terug te vinden op sites zoals Youtube, Spotify, Soundcloud, ...</p>	<p>Vorm</p> <ul style="list-style-type: none"> - herhaling, variatie en contrast - intro, refrein, strofe, brug, tussenspel, slot - grote vormen: rondo, concerto, ouverture, opera, variatievorm, ... <p>Klank:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sterk, zacht, ... - versterken, verzachten, ... - accent - geluidssterkte, decibel, ... - ritme - melodie - tempo - stemsoorten - human beatbox, body percussion, ... - klankproductie (hout – metaal – vel, wrijven – blazen – slaan, ...)

WOORD-DRAMA		
TECHNIEKEN	MATERIALEN	BOUWSTENEN
<p>Verbale werkvormen</p> <ul style="list-style-type: none"> - poëzie: gedichten schrijven, lezen, bedenken, voordragen ... - verhaal vertellen, verzinnen, tekenen, ... - dialoog schrijven, verzinnen, improviseren - stem- en ademhalingstechnieken - lichaamsbewustzijn en -controle - gevarieerde mimiek - tekstzegging (articulatie, intonatie) improvisatie - inspringspel - afspreekspel of toneelspel - werken met teksten - dramaspel - teksttheater (dialoog) - rollenspel - verteltheater <p>Non-verbale technieken</p> <ul style="list-style-type: none"> - standbeeldentheater (tableau vivant) - (vertel)pantomime - clownerie/slapstick <p>Spel met materialen</p> <ul style="list-style-type: none"> - poppenspel - schimmenspel - maskerspel 	<p>Instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stem - lichaam - figuren (poppen, schimmen, maskers, ...) <p>ondersteunende materialen: boeken, teksten, gedichten, voorwerpen, foto's, kledij, rekwisieten, decor, grime, licht, ...</p>	<p>Lichaam</p> <p>personage, standpunt, rolvastheid, inleving, transformatie, focus, presence, oogcontact, motief, opgewonden veer (innerlijk conflict) emotie, intentie (inzet)</p> <p>aandacht geven (contact maken) acceptatie, interactie</p> <p>Klank</p> <p>klankbeweging: alliteratie, rijm, klanknabootsing</p> <p>beeldspraak, metaforen, associaties, stijlfiguren, gebalde formulering</p> <p>woordkeuze, toon, zinsbouw, spanning, klankgebruik (intonatie, melodie, ...)</p> <p>Ruimte</p> <p>Ruimtebewustzijn, ruimtesuggestie, ruimteverdeling, open spelen (publieksbesef), mise-en-scène</p> <p>attributen hanteren, handelingen, situaties spelen</p> <p>Tijd</p> <p>ritme, tempo/timing</p> <p>tijdsuggestie, tijd nemen (duur), werkelijke tijd/verbeelde tijd</p>

3. Passende begeleiding

1. Differentiatie

In een klas heeft iedereen andere verwachtingen, snelheden, vaardigheden, leerpotentieel, kennis en attitudes. Verschillen tussen mensen zijn vanzelfsprekend en niet te ontkennen: diversiteit is een gegeven in elke klassituatie en vaak zijn culturele en creatieve activiteiten (in de meest ruime betekenis van het woord) het moment waarop leerlingen hun diversiteit uiten en via hun diversiteit tot uitdrukking komen. In alle vakken, maar dus zeker in creatieve vakken zou het tegemoetkomen aan diversiteit een evidentie moeten zijn.

2. Taalontwikkelen lesgeven

Taalgericht onderwijs is **contextrijk** onderwijs: nieuwe leerstof wordt verbonden met wat leerlingen kennen uit hun leefwereld of actualiteit en de reeds verworven kennis. Ook visueel materiaal dient best voorzien te worden van voldoende context.

De culturele vaardigheid conceptualiseren uit 'Cultuur in de Spiegel' is niet mogelijk zonder een taal en het analyseren kan zich moeilijk ontwikkelen zonder grafische tekens (zoals noten, letters, tekeningen, schilderijen, schema's, ...).

Door **interactie** krijgen leerlingen inzicht in hoe ze zelf en hoe anderen betekenis geven aan de wereld. Kringgesprekken, feedbackmomenten, tussentijdse evaluaties, peerremediëring, filosoferen met jongeren, tapijtgesprekken, ... zijn hier voorbeelden van. De essentie van cultuureducatie is inzicht krijgen in de manier waarop mensen betekenis geven, dit kan door op die menselijke cultuur te reflecteren. De leerlingen verruimen op die manier hun referentiekader en culturele taligheid. Om tot die interactie te komen is een open en betrokken houding noodzakelijk.

Reflecteren kan mondeling of schriftelijk. Denk maar aan logboeken, dagboeken of poëzie als vormen van reflectie. Heel wat mensen denken ook eerder in beelden dan woorden. Ook symbolen, filmpjes, collages en zelfs een fysieke uitdrukking zoals dans kunnen een vorm van reflectie zijn of de metacognitie verrijken.²

Leerlingen leren het meest diepgaand als ze zelf kunnen benoemen wat ze geleerd hebben, hoe ze iets leerden en waarom.

Geef zoveel mogelijk leerlingen het woord. Leer leerlingen niet naast elkaar spreken, maar actief naar elkaar luisteren. Dit kan door de leerlingen eerst te laten herhalen wat de vorige leerling zegde en dan pas het eigen standpunt te laten weergeven.

Taalsteun hierbij kan geboden worden door gebruik te maken van bijvoorbeeld kernbegrippen, woordenlijstjes, schrijfkaders, stappenplannen zoals het OVUR-schema, ...

Tips:

- Laat de leerlingen een nieuw vakbegrip met eigen woorden omschrijven, mondeling of schriftelijk (bv. verschillende soorten gereedschappen, materialen, technieken...).
- Door vraagstelling het begrip zo duidelijk mogelijk laten omschrijven. Laat leerlingen vakbegrippen aan elkaar uitleggen. Indien schriftelijk: gebruik leren maken van een schrijfkader.
- Bij elk hoofdstuk een lijst met nieuwe vakbegrippen meegeven.
- Maak gebruik van handleidingen, vaktijdschriften...

² <https://onderwijs.hetarchief.be/sites/onderwijs.hetarchief.be/files/project/downloads/cultuurexpresssss.pdf>

4. Opvolging

1. Evalueren om te leren

Evalueren is een belangrijk onderdeel van kwaliteitsvol onderwijs. De visie op evalueren vloeit voort uit de globale onderwijsvisie van de onderwijsinstelling. Het evaluatiebeleid en het (ped)agogisch project zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De onderwijsinstelling benut optimaal de beleidsruimte, die de overheid geeft, om te evalueren vanuit een breed perspectief.

Voor OVSG betekent dit een verschuiving van een testcultuur naar een evenwichtige evaluatiecultuur:

- De evaluatie gebeurt vanuit een breed perspectief.

Het is belangrijk om de ontwikkeling van lerenden te bekijken vanuit diverse invalshoeken. Een kwaliteitsvolle evaluatie maakt gebruik van verschillende evaluatievormen, betreft verschillende actoren en gebeurt op verschillende tijdstippen en in verschillende contexten. Evalueren vanuit een breed perspectief betekent de mogelijkheid tot gedifferentieerd evalueren.

- De evaluatie is afgestemd op de doelen en/of de onderwijsactiviteiten.

De evaluatie is naar vorm en inhoud steeds een afspiegeling van de doelstellingen en/of in overeenstemming met de onderwijsactiviteiten. De evaluatie gaat het realiseren van vooropgestelde doelen na, doelen geformuleerd door onderwijsgevenden, lerenden of in overleg.

- De evaluatie motiveert de lerende.

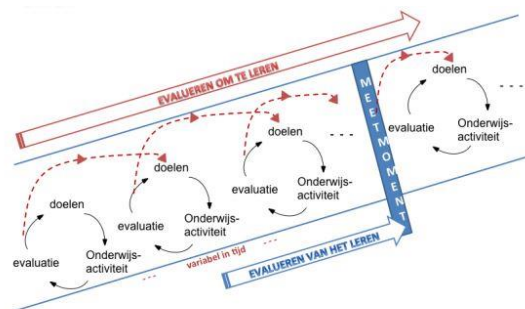
Evalueren is gericht op het ondersteunen van de ontwikkeling en het leren. Het proces van evaluatie (h)erkent en ontplooit talenten en draagt bij tot de intrinsieke motivatie. Gericht feedback geven in dialoog en met respect werkt motiverend.

- De evaluatie is transparant.

Lerenden weten wat de bedoeling van de evaluatie is, wat van hen wordt verwacht, welke evaluatievorm wordt gebruikt ... Dit vergroot de betrokkenheid bij het leerproces en de aanvaardbaarheid van de beoordeling.

- De evaluatie legt het accent op het 'evalueren om te leren'.

Evaluatie is een inherent onderdeel van het onderwijsleerproces. In dit proces zijn doelen, onderwijsactiviteiten en evaluatie met elkaar verweven. Dit bevordert het leren en geeft de lerende maximale groeikansen. De evaluatie stimuleert de ontwikkeling en de zelfsturing van de lerende op korte en lange termijn. Lerende en onderwijsgevende komen in dialoog tot belangrijke inzichten over onderwijs en leren, met inbegrip van de metacognitie.

Schematische voorstelling 'evalueren van het leren' en 'evalueren om te leren'

Meer lezen: [Visietekst evalueren.pdf](#)

Meer informatie en tools rond formatief evalueren: <https://formatiefevalueren.kdg.be/>

2. Feedback³

Reflecteren betekent nadenken over een bepaald gegeven met het oog er iets uit te leren voor verbetering in de toekomst. Men blikt terug op het (eigen) handelen en/of leerproces. Bij reflectie worden ervaringen onderzocht als middel om begrip en inzicht te vergroten en de autonomie van de leerling in zijn leerproces te stimuleren.

Met 'autonomie' wordt hier bedoeld 'grip krijgen op leerdoelen en beoordelingscriteria' en 'eigenaar van beoordelingscriteria worden'.

Bij reflectie is de dialoog aan de hand van feedback van groot belang.

Feedback is een boodschap over het gedrag of de prestaties van de leerling. Feedback is onmisbaar als je wil bijleren. Je moet zo nu en dan kunnen zeggen dat het werk niet in orde is, of juist heel erg goed is. Je stuurt bij door commentaar te geven.

Men kan feedback geven op de uitgevoerde opdracht, op het proces, op zelfregulatie, op het functioneren (gedrag) van de persoon.

Effectieve feedback dient gekoppeld te zijn aan zelfevaluatie van leerlingen (zelfreflectie), waarderende feedback, evaluatie over/voor leren.

Feedback is het belangrijkste instrument voor voedende evaluaties. Kwalitatieve feedback is best concreet, aansprekend, bondig én helder geformuleerd. Feedback die direct na een activiteit volgt, heeft het meeste leereffect. Leerkrachten hebben oog voor het effect van feedback. De wijze waarop leerlingen schouderklopjes of werkpunten ontvangen verschilt van leerling tot leerling. Ook leerkrachten worden gevoed door evaluaties. Ze ontdekken waar nog werk aan is en ze sturen met die informatie hun lespraktijk bij.

Daarom kijkt een evaluatie veelzijdig naar verschillende aspecten:

- evaluaties geven feedback over de artistieke competenties en leerdoelen
- evaluaties vertrekken vanuit doelen die leerkrachten (én leerlingen) vastgelegd hebben
- feedback wordt verwoord met aandacht voor de unieke persoonlijkheid van een leerling
- evaluaties geven informatie over het resultaat én het leer-, oefen- en werkproces
- observaties en appreciaties maken de evaluatie rijker

Een betrouwbare evaluatie streeft naar objectiviteit. Ze berust niet op het oordeel van één iemand op één moment. Daarom evalueren leerkrachten voortdurend: lesgeven, leren en evalueren zijn met elkaar verweven. Evaluaties zijn betrouwbaarder als ze gebaseerd zijn op verschillende bronnen: meerdere momenten, meerdere vormen, meerdere observatoren. Leerlingen stellen vaak zelf vast wanneer iets niet lukt. Ze sturen zichzelf dan bij. Gebeurt dat niet, dan grijpt de leerkracht in met gerichte feedback. Regelmatig overschouwt de leerkracht evoluties over een langere periode. Een belangrijke praktijk daartoe zijn de evaluatiegesprekken tussen leerkracht en leerling. Terugblikken wordt rijker wanneer leerkracht en leerling tijdens de werkperiode informatie verzamelen.

Ondersteunende documenten daarbij zijn:

- ✓ notities van observaties
- ✓ portfolio's
- ✓ inspiratieboeken
- ✓ schetsboeken
- ✓ mp3-bestanden
- ✓ blogs.

Zie ook: [inspiratieblad bewustwordingsvragen feedback](#)

³ Bron: Artistieke competenties – raamleerplan dko

5. Bronnenkaarten

Bronnenkaart 1: brainstormtechnieken⁴

Brainwriting

Dit is een **snelle en eenvoudige brainstormtechniek**. Brainwriting kan zowel alleen als in groep.

- Neem een blad papier
- Noteer in 10 minuten **zoveel mogelijk ideeën** op een blad papier
- Elk idee is goed. Schrijf dus alles op en **vel nog geen oordeel**

Bloem-associatie

De bloemassociatie is een iets moeilijker, maar erg **nuttige brainstormtechniek**. Deze techniek doet je afstand nemen van je probleem. Zo ontstaat er **ruimte voor creativiteit**.

- Zet het belangrijkste woord uit je **probleemvraag** in het midden van een groot blad papier
- Bedenk **associaties** en zet ze als bloemblaadjes rond het woord
- Gebruik die **nieuwe woorden weer als beginpunt** om een nieuwe associatie te maken. Ga zo lang door als je wil
- Kies een woord als **inspiratiebron** om **nieuwe oplossingen** te vinden voor je probleem
- Herhaal dit met andere woorden

Natuur als inspiratie

Dit is een iets moeilijker, maar leuke brainstormtechniek. Een goede techniek bovendien om **out-of-the-box te denken**. Doe hem in groep.

- Op een groot blad papier schrijf je de naam van een willekeurig dier.
- Er rond noteer je 8 à 10 woorden die dat dier bij je oproept.
- Kies een van die woorden. Dit woord gebruik je als **inspiratiebron voor nieuwe oplossingen** voor je probleem.

Mindmapping

Mindmapping is een techniek die je kan helpen om informatie, gedachten en denkpatronen in beeld te brengen. Het helpt je nieuwe verbanden te zien, op andere ideeën te komen en overzicht te behouden. Vaak start je van vanuit een bepaald onderwerp.

Hoe maak ik een mindmap?

- Neem een vel papier. Schrijf het onderwerp van je mindmap midden op het papier.
- Maak vanuit het onderwerp vertakkingen naar allerlei deelaspecten.
- Groepeer aspecten, breng verbanden aan. Gebruik hierbij kleuren, symbolen, afbeeldingen en kaders.
- Gebruik zo weinig mogelijk tekst (steekwoorden).

⁴ Bron: Inspiratiemap competentiegericht onderwijs

Mindmappen op papier kan heel handig zijn, maar beperkt het herordenen en rangschikken nogal. Gelukkig zijn er ook (freeware) computerprogramma's beschikbaar: Xmind - <http://www.xmind.net> (handleiding installatie en gebruik van XMind: <http://www.youtube.com/watch?v=I9EDVmfsnyE>).

Zie ook: servicedocument transversale eindtermen Initiatief en ondernemingszin eerste graad.

Bronnenkaart 2: Denk- en reflectietechnieken⁵

See-think-Wonder

Dit is een methode die zich focust op de observatie. Eerst moeten de leerlingen zien. Enkel en alleen zien. Daarna komt het denken en ten slotte stellen leerlingen vragen. Leerlingen bespreken daarbij de volgende vragen: Wat zie je? Wat denk je dat er aan het gebeuren is? Wat vraag je je af?

Zoom-in techniek

Deze techniek zoomt in op een deel van een afbeelding om daarna weer uit te zoemen. Je vraagt vervolgens om opnieuw de afbeelding te interpreteren. Zo krijg je vaak meerdere perspectieven.

CSi: Color, Symbol, image

Leerlingen kiezen een kleur, een symbool en een tekening bij een culturele uiting. Vervolgens bespreken ze waarom ze deze kleur, symbool en tekening kozen.

Chalk talk

Dit is een methode van denken waarbij een aantal flappen verdeeld worden over groepjes leerlingen. In die groepjes schrijven de leerlingen op wat ze weten over een specifiek onderwerp. De papieren gaan rond en de leerlingen kunnen elkaar en elkaars manier van denken aanvullen. Leerlingen mogen daarbij niet praten.

i used to think, now i think.

Dit is een methode waar leerlingen reflecteren op hun eigen denken. Ik dacht vroeger, ik denk nu. Met deze routine kan je de evolutie van het denken achterhalen. Het is wel belangrijk dat de leerlingen kans krijgen uit te leggen waarom hun denken is veranderd. Wat ligt er aan de basis van de verandering?

Step inside

Deze methode focust zich op het inleven in een ander persoon. Daarbij kunnen de leerlingen zich enkele vragen stellen, zoals: wat kan deze persoon zien of denken? Wat weet hij of zij? Wat vraagt hij of zij zich af? De andere leerlingen reageren hierop. Zij hebben hier zelf ook over nagedacht of hebben andere standpunten gekregen.

Sentence, phrase, Word

De methode heeft als doel de essentie te vatten van een stuk tekst of – algemener – een stuk leerstof te vatten. Leerlingen duiden in een tekst een zin aan, een woordgroep, en een woord. De zinnen, woordgroepen, woorden geven voor hen de essentie van de tekst weer. Daarna bediscussiëren ze in groep de resultaten hun selecties.

Claim, Support, Question

Bij deze methode is het de bedoeling om leerlingen een mening te laten vormen omtrent een bepaald onderwerp, een idee. Daarna beargumenteren ze dit idee (Wat steunt hun idee?). Als laatste stap stellen ze vragen omtrent hun idee (wat ontbreekt eraan?). De bedoeling is om leerlingen een besef bij te brengen van te algemene veronderstellingen. Doel is de discussie niet aan de oppervlakte te houden en plaats te maken voor voldoende diepgang.

⁵ <https://onderwijs.hetarchief.be/sites/onderwijs.hetarchief.be/files/project/downloads/cultuurexpressss.pdf>

think, puzzle, explore

Deze methode focust zich op de voorkennis van de leerlingen. Leerlingen bespreken de vragen: wat denk je dat je weet? Welke vragen heb je hierover? Hoe kan je de stof omtrent dit onderwerp verkennen?

generate-SortConnectelaborate

Deze techniek laat leerlingen een conceptmap opstellen over een stuk leerstof. Ze vinden eerst informatie. Daarna sorteren ze verwante begrippen, associëren ze en ordenen ze. Vervolgens leggen ze verbanden en komen tot inzichten en in een laatste stap gaan ze dieper in op bepaalde aspecten, waar ze verder mee aan de slag willen.

naar Ritchhart, Church & Morrison (2011)

Bronnenkaart 3 Onderzoekend leren bij de doelen van basisoptie Kunst en creatie A-stroom (KCa 12 – KCa 13 – KCa 14)

Voorbeeld beoordelingschema met rubrics⁶:

PROCES					
Criteria	Onvoldoende	Voldoende	Goed	Zeer goed	
Stap 1					
1	Keuze van het onderwerp	Je kunt niet aangeven waarom dit een geschikt onderwerp is.	Je blijft vaag als je moet aangeven waarom dit een geschikt onderwerp is.	Je kunt aangeven waarom dit een geschikt onderwerp is.	Je kunt duidelijk aangeven waarom dit een geschikt onderwerp is.
Stap 2					
2	Duidelijkheid en diepgang van de onderzoeksvraag	De onderzoeksvraag is afwezig, onduidelijk of slaat nergens op. Je hebt geen deelvragen.	De onderzoeksvraag is in orde, maar je hebt geen goede deelvragen/te weinig deelvragen.	De onderzoeksvraag is duidelijk, je hebt deelvragen die aansluiten bij de hoofdvraag.	De onderzoeksvraag is concreet, origineel en goed te beantwoorden, je hebt goede deelvragen die aansluiten bij de hoofdvraag.
3	Formulering van de hypothese	Je hebt een hypothese opgesteld die niet past bij de onderzoeksvraag.	Je hebt een hypothese opgesteld die past bij de onderzoeksvraag maar je hypothese wordt niet onderbouwd.	De hypothese is duidelijk, past bij de onderzoeksvraag en wordt met een aantal argumenten onderbouwd.	De hypothese is helder, past goed bij de onderzoeksvraag en wordt goed onderbouwd.
Stap 3					
4	Plan van aanpak	Plan van aanpak is afwezig of is	Plan van aanpak heeft een logische volgorde maar geen	Plan van aanpak heeft een bepaalde volgorde van activiteiten en	Plan van aanpak heeft een logische volgorde van activiteiten en

⁶ Gebaseerd op Onderzoekskompetentie uit Inspiratiemap Competentiegericht onderwijs

		niet uitvoerbaar of onduidelijk.	realistische planning in de tijd.	een planning in de tijd.	een realistische planning in de tijd.
Stap 4					
5	Informatie verzamelen	Je hebt onvoldoende bronnen gevonden. Je zoekstrategie berust op het toeval. Je dataverzamelmethode is niet goed gekozen en/of uitgewerkt.	Je hebt min of meer geschikte informatiebronnen gevonden. Je moet je zoekstrategie nog verder verfijnen. Je dataverzamelmethode voldoet maar verschaft onvoldoende of onjuiste informatie.	Je hebt relevante informatiebronnen. Je hebt een goede zoekstrategie. Je dataverzamelmethode is goed en verschaft de nodige informatie.	Je hebt meerdere relevante informatiebronnen en ze zijn zeer divers (boeken, artikels, interviews, musea ect.). Je hebt een goede zoekstrategie. Je dataverzamelmethode is zeer goed en verschaft correcte en volledige informatie.
6	Informatie beoordelen en selecteren	Je hebt kritiekloos de gevonden bronnen/informatie weerhouden.	Slechts een gedeelte van de weerhouden bronnen/informatie is geschikt.	Je weerhield relevante bronnen/informatie.	Je weerhield de meest relevante bronnen/informatie.
7	Informatie ordenen	Je kunt geen aantekeningen laten zien.	Je hebt wel aantekeningen, maar niet systematisch geordend. De vindplaats staat er niet steeds bij.	Je aantekeningen zijn per deelvraag geordend, bij de meeste aantekeningen staat de vindplaats.	Je aantekeningen zijn per deelvraag geordend, bij de aantekeningen staat de vindplaats.
Stap 5					
8	Antwoorden op deelvragen	Je hebt niet op alle deelvragen een antwoord.	Je hebt op de meeste deel-	Je hebt op alle deelvragen een antwoord.	Je hebt op alle deelvragen een goed en

			vragen een antwoord.		overtuigend antwoord.
	Stap 6				
9	Conclusie formuleren	Je hebt een conclusie getrokken, maar deze is niet doordacht, noch gebaseerd op de verzamelde informatie. Je komt met nieuwe informatie.	Je geeft antwoord op de hoofdvraag, maar onderbouwt hem niet met de antwoorden op de deelvragen.	Je conclusie is gebaseerd op de verzamelde informatie. Je beantwoordt de hoofdvraag met behulp van de meeste antwoorden op de deelvragen.	Je conclusie is doordacht en volledig gebaseerd op de verzamelde informatie. Je beantwoordt de hoofdvraag met behulp van de antwoorden op de deelvragen.

LEERGERICHT RAPPORTEREN

opbouw van een rapportcommentaar met FIGOCT¹

F^{EITEN}

Benoem het huidige gedrag
Ik zie, ik hoor, ik stel vast

I^{NTERPRETATIE}

Benoem je eigen interpretatie, mening, idee.
Controleer deze interpretatie eerst, voor je ze als een waarheid poneert.
Ik denk, ik vermoed, ik veronderstel, ...

G^{EWENST GEDRAG}

Benoem welk gedrag je graag in de plaats zou zien.
Wees zo concreet mogelijk.
Ik wil, ik zou graag hebben dat, ik wens ...

O^{NDERSTEUNING}

Benoem wat jouw ondersteuning kan zijn
Wat jij kan doen om te helpen dit gedrag te bereiken.

C^{ONSTRUCTIEF}

Voeg geen negatieve ladingen of connotaties toe,
maar geef erkenning voor waar de leerling mee worstelt

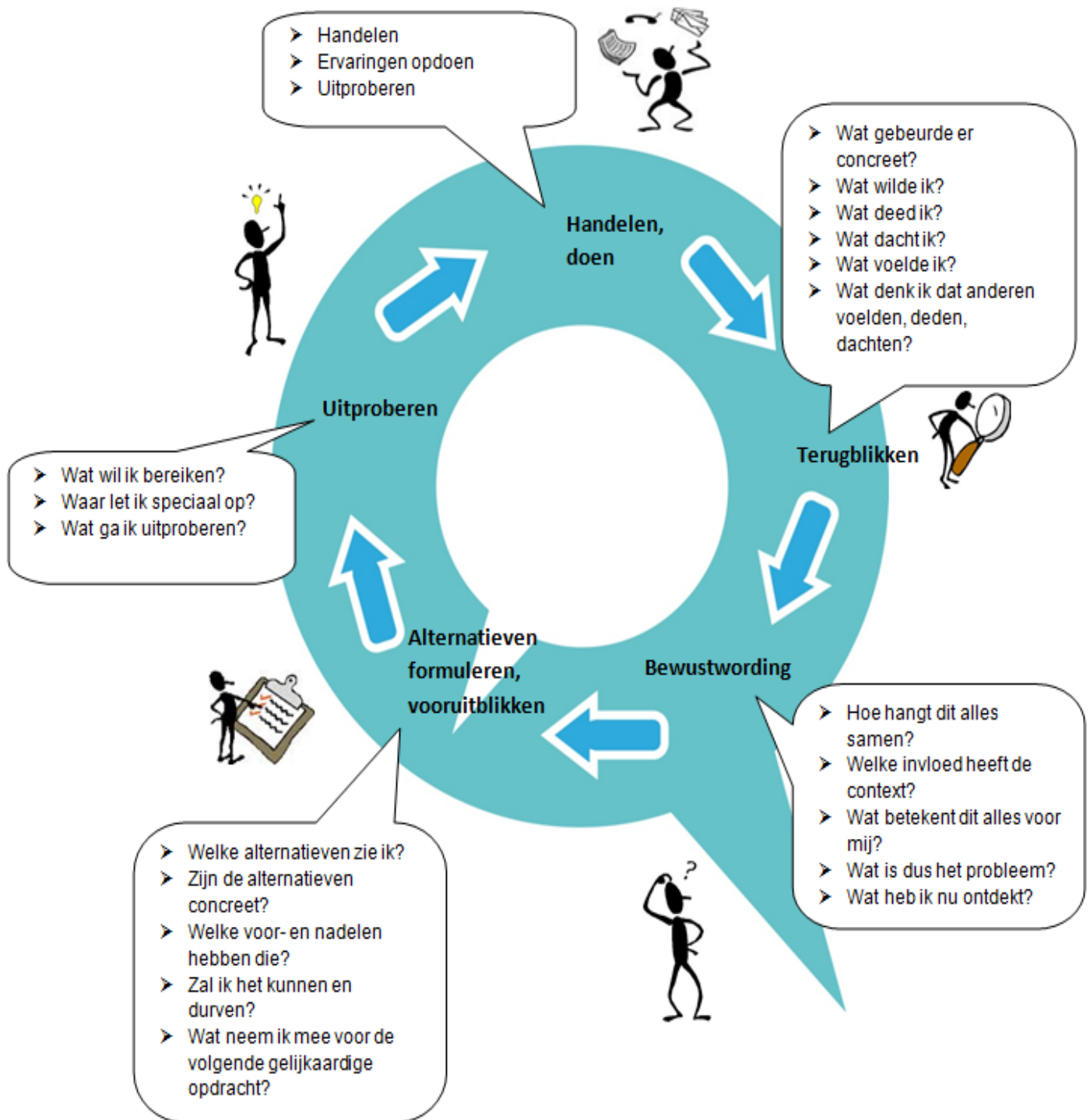
T^{OELICHTING}

Nodig zowel de leerling als de ouders uit
voor een mondelinge toelichting van je commentaar

¹ Bron: Marit Goossens – GOSKY

⁷ Bron: Inspiratiemap competentiegericht onderwijs

Bronnenkaart 5: Reflectiecyclus⁸

⁸ Bron: Inspiratiemap competentiegericht onderwijs

Bronnenkaart 6: Leidraad voor het reflectiegesprek⁹

Leidraad voor het reflectiegesprek

Opening

- Hoe vond je deze opdracht/het thema gaan?
- Hoe ging het?
- Wat vond je leuk aan dit thema?
- Wat heb je allemaal gedaan tijdens deze opdracht/het thema?
- Wat is volgens jou de bedoeling van dit gesprek?

Proces

- Hoe zijn jullie met deze opdracht/het thema begonnen?
- Wat versta jij onder 'samenwerken'?
- Wat hebben jullie toen gedaan? Waarom zo?
- Hoe ging de samenwerking binnen jullie groepje?
- Als je het ergens niet mee eens was, hoe vertelde je dat dan aan de anderen in je groepje? En hoe reageerden zij daarop? Wat vind je van die manier?
- Hoe ga je thuis met meningsverschillen om? Hoe kun je dat tijdens een thema doen?
- Hoe zou je het de volgende keer anders willen doen?
- Wat zou je anders willen doen?
- Wat heb je geleerd tijdens deze opdracht/het thema?
- Hoe kwam je erachter dat deze opdracht/het thema niet zo geslaagd was?
- Wat vond je tijdens deze opdracht/het thema heel goed gaan? Waar kwam dat door, denk je?
- Wat vond je tijdens deze opdracht/het thema niet goed gaan? Waar kwam dat door, denk je?
- Waar wil je nog meer over leren ?
- Waar wil je aan werken tijdens het volgende thema?
- Wat moeten wij (de organisatie) bij het volgende thema anders doen?

⁹ Bron: Inspiratiemap competentiegericht onderwijs

Bronnenkaart 7: Werkpunten formuleren¹⁰

Zet de leerling aan om werkpunten te formuleren op een concrete manier m.b.v. volgende werkwoordenlijst:

WETEN	INZIEN	TOEPASSEN	INTEGREREN
aanduiden aannemen aanwijzen accepteren aflezen aftekenen associëren bekijken beluisteren benoemen betasten bijschrijven herhaaldelijk hardop herinneren herkennen identificeren in bronnen nagaan informatieve vragen namaken navertellen nazeggen noemen opnoemen proeven reconstrueren tasten	aanstrepen aantonen afleiden analyseren begrijpend lezen begroten belangstelling tonen beproeven beschrijven besluiten Bewijzen Bijtreden classificeren coderen concretiseren constateren de regel zoeken definiëren demonstreren demonteren het overtoellige iets typeren Illustreren in de context situeren mening naar voren monteren nader uitleg vragen omschrijven onderbrengen onderkennen onderlinge structuur onderscheiden onderschrijven ondervragen onderzoeken opstellen resumeren rubriceren samenstellen schatten schematiseren sorteren specificeren symboliseren systematisch tegenargumenten uitbeelden uiteenzetten uitleggen veralgemenen verbeteren	aanleeden actief meewerken alternatieven appreciatie uitdrukken behendig uitvoeren bekritisieren beoordelen bepalen berekenen bewaken concluderen concrete gevallen concrete gevallen construeren doorspellen detailleren discussiëren evalueren experimenteren gebruiken genieten hanteren herhalingsoefeningen herordenen modelleren nieuwe oplossingen omstructureren ontdekken ontwerpen overtuigen smaken spelen toetsen transformeren uittrekken uitvoeren uitwerken vaardig gebruiken vaststellen vertalen	adviseren bestellen de praktijk opzoeken diep geloven in doorgronden een eigen stijl een voorbeeld geboeid zijn door ontroerd zijn door spontaan doen spontaan verdedigen totale zekerheid uit eigen beweging vakmanschap verantwoordelijkheid vrijwillig dienst zelf taken kiezen zich engageren in zich identificeren met zichzelf spontaan zonder aarzelen

¹⁰ Bron: Inspiratiemap competentiegericht onderwijs

WETEN	INZIEN	TOEPASSEN	INTEGREREN
	vergelijken verklaren verzamelen voorbeelden zoeken weergeven		

Bronnenkaart 8: Planning kit bij beheersingsniveaus Bloom

Bron: Bloom's Taxonomy - Teacher Planning Kit

Kijk op www.onderwijsmaakjesamen.nl voor meer informatie

Bronnenkaart 9: Portfolio¹¹

Wat is het?

Een portfolio is een persoonlijke (digitale) 'map' met bewijzen van wat een leerling kan en hoe hij dit geleerd heeft. Concreet gezegd is het portfolio een verzameling van materialen en reflecties die illustratief zijn voor het leren van een leerling. Het aanleggen van een portfolio is een evaluatievorm die vooral geschikt is om een proces in kaart te brengen waarbij de leerling centraal staat. Omwille van deze tweede redenen is een portfolio een instrument dat perfect gebruikt kan worden om breed te evalueren.

Zo'n map maakt het de leerling mogelijk om samen met zijn leerkracht-coach te reflecteren op zijn leerproces en leerresultaten en nieuwe leerdoelen te stellen. Dit formatieve gebruik van een portfolio helpt bij (zelf)sturing van het leren. Een portfolio kan een kwalificerende functie hebben. Dan dient een selectie eruit als bewijs op grond waarvan wordt beoordeeld of de leerling 'klaar' is met zijn (deel van de) opleiding.

Wat is het doel?

Een portfolio kan verschillende functies hebben. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een formatieve en een summatieve functie van een portfolio.

A. Formatieve functie Een portfolio kan volgende formatieve doelen dienen:

- Bevorderen van zelfinzicht van leerlingen in hun eigen leerproces.
- Bevorderen van het gevoel van eigen verantwoordelijkheid van leerlingen over hun leerproces.
- Bevorderen van de leermotivatie doordat er wordt ingezoomd op al bereikte competenties. Hierdoor vergroot ook het zelfvertrouwen van de leerlingen.
- In kaart brengen en begeleiden van de groei en ontwikkeling van leerlingen. Een portfolio geeft inzicht in welke kennis en vaardigheden leerlingen zich tijdens het leerproces eigen hebben gemaakt. Op die manier heeft een portfolio ook een diagnostische functie. Leerkrachten kunnen dit gebruiken om te bekijken welke behoeften leerlingen nog hebben om de vooropgestelde doelen te bereiken.
- Ontwikkelen van leercompetenties – leren leren.

B. Summatieve functie

Bij deze vorm van portfoliogebruik wil men vooral de leeruitkomsten beoordelen en presenteren aan/communiceren met anderen. Werken met een portfolio past binnen de visie van breed evalueren, aangezien het kan opgebouwd worden uit resultaten verkregen uit verschillende instrumenten: toetsen, maar ook zelfevaluatie en co-assessment. Co- (of peer)assessment kan bijvoorbeeld gebruikt worden wanneer een leerling zijn 'beste werk' voorstelt aan medeleerlingen die dan aan de hand van een criterialijst discussiëren over of dit daadwerkelijk het beste werk is en waarom. Leerlingen kunnen elkaar zo helpen bij het selecteren van het beste werk en het beargumenteren van deze keuze.

¹¹ Bronnen: - Inspiratiemap competentiegericht onderwijs; © CTO/SDL Toolkit Competenties Nederlands Breed Evalueren

Wanneer gebruik je deze evaluatievorm?

Een portfolio komt het meest tot zijn recht in competentiegericht onderwijs, waarbij zowel in de school als in de praktijk wordt geleerd. Belangrijk is dat de leerling verantwoordelijkheid draagt voor zijn leerproces en resultaten. Hij is de maker van zijn portfolio.

In de formatieve beoordeling heeft de leerling een reflectiegesprek met zijn coach over de dingen die hij verzameld heeft. In het gesprek komt de 'WARG' aan de orde als hulp bij het reflecteren:

- W Zijn je bewijzen waar, in de zin van een goede weergave van wat je tot nu toe hebt geleerd?
- A Zijn je bewijzen actueel, geven zij je huidige niveau van kunnen en kennen weer?
- R Zijn je bewijzen relevant? Gaan de bewijzen over het te bereiken leerdoel en het waartoe van de geleerde competenties?
- G Zijn je bewijzen gevarieerd? Laten ze de verschillende contexten zien waarin je de competenties hebt verworven en ingezet ?

De leerling kan een portfoliopresentatie houden waarbij medeleerlingen eveneens feedback geven op de resultaten en de wijze van leren. Een portfoliogesprek eindigt in adviezen over verdere voortgang in het leren en het bereiken van resultaten.

Hulpmiddelen

Fysieke of digitale ordeningsmiddelen om na het verzamelen van bewijzen te kunnen selecteren en presenteren. Bij het voeren van een portfoliogesprek zijn de methodieken voor reflectiegesprekken en criteriumgericht interview bruikbaar voor de (tussentijdse) beoordelaars.

Hoe geef je feedback?

In een coachend gesprek bij tussentijdse diagnose. In een besluitvormend gesprek bij kwalificerend gebruik van portfolio.

Vastlegging en registreren

Het portfolio is eigendom van de leerling. De meeste scholen geven aan welke bewijsstukken al dan niet verplicht zijn in het portfolio en over welke thema's of competenties er bewijsstukken moeten komen. De keuze voor de aard van de bewijsstukken is in het laatste geval aan de leerling. De uitkomst van een portfoliogesprek wordt geregistreerd volgens de evaluatiereglementen van de school.

Variaties en valkuilen

Leerlingen moeten een portfolio aanleggen leren. Want een portfolio opbouwen heeft te maken met (gericht) verzamelen, ordenen, reflecteren en selecteren en jezelf en het product beoordelen om de beste of meest sprekende bewijsstukken erin op te kunnen nemen. Ook moeten ze hun portfolio kunnen presenteren en de keuzes kunnen verantwoorden.

Bronnenkaart 10: Mogelijkheden op vlak van culturele vaardigheden in een les over gedichten¹²

WAARNEMEN

- Het gedicht ontleden (stijlfiguren, thema's, ...)
- Verbanden leggen met wat in de krant staat, in andere boeken, ...
- Historische analyse van het gedicht
- Verklaren wat de dichter bedoeld heeft (letterlijk, symbolisch)
- ...

VERBEELDEN

- Observeren hoe je een gedicht kan voordragen
- Verschillende manieren van gedichten lezen (luid, zacht, lief, kwaad, bang, dialect, hard naar zacht en omgekeerd, ...)
- Ritme, tempo, structuur, klanken in het gedicht opmerken (bv. stapoefeningen, verklanken)
- Hetzelfde gedicht in verschillende talen horen
- Een gedicht proberen te zingen
- Gedichten linken aan eigen herinneringen (van deze week, daarvoor, toen je klein was)
- ...

CONCEPTUALISEREN

- Het gedicht classificeren (welk soort gedicht is dit? Sonnet, kwatrijn, ...)
- Het rijmpatroon bespreken
- Het gedicht in het geheel evalueren (wat spreekt aan? Wat niet? ...)
- Wat zou de dichter kunnen bedoeld hebben? Waarom heeft hij het gemaakt?
- Wat zou je anders gedaan hebben als je de dichter was?
- ...

ANALYSEREN

- Het gedicht breken/verlijmen tot ander gedicht
- Elk woord vervangen door een beeld
- Het gedicht omzetten in een rebus
- Beeldende associaties maken op basis van het thema
- Het gedicht vertalen naar voorwerpen
- Het gedicht vertalen naar beweging
- Het gedicht herschrijven
- Meerdere gedichten versmelten tot één
- Gedichten linken aan items uit andere lessen: staartdeling, continenten, balsporten, ...
- ...

¹² https://www.mijncultuurspiegel.be/pdf/decultuurspiegel_gids.pdf